

Feest

VAN HERKENNING
Museumverhalen voor ouderen

Onderzoeksproject

Meedoen is Meetellen: het delen van herinneringen als middel voor ouderenparticipatie

Onderzoeksverslag

Projectleiding:

Sylvia van Dam Merrett, projectleider,
Lid van bestuur Stichting Feest van Herkenning

Elena Bendien, projectleider,
Senior onderzoeker, afdeling Metamedica, Amsterdam UMC / locatie VUmc

Hanneke de Vroe, communicatie,
Lid van projectgroep *Meedoen is Meetellen*

31 oktober 2018 | Zeeland

Inhoudsopgave:

VOORWOORD	3
I. ACHTERGROND	5
II. INLEIDING: MAATSCHAPPELIJKE CONTEXT RELEVANT VOOR HET ONDERZOEK	6
III. ORGANISATIE VAN HET ONDERZOEK	7
IV. THEORETISCH EN METHODOLOGISCH KADER VAN HET ONDERZOEK	8
(i) 'KWETSBARE' OUDEREN EN OUDERENPARTICIPATIE ALS MIDDEL EN DOEL VOOR HET GOED OUDER WORDEN.	9
(ii) REMINISCENTIEWERK ALS EEN VAN DE ZINGEVENDE INTERACTIEVE WERKVORMEN BINNEN SENIORENNETWERKEN.	10
(iii) PROFESSIONALISERING VAN HET VRIJWILLIGERSWERK	10
(iv) PARTICIPATIEF ACTIEONDERZOEK (PAR) ALS METHODOLOGISCH KADER VAN HET PROJECT.	11
V. PROCESBESCHRIJVING	12
<i>Het tot stand komen van het projectteam</i>	12
<i>Diverse vormen om nieuwe doelgroepen en nieuwe vrijwilligers te bereiken</i>	15
<i>Twee gouden grepen</i>	19
<i>Zeeuws Weerzien, of over verrassende opbrengsten van de participatieve benadering</i>	21
<i>Waarom doen we dit vrijwilligerswerk?</i>	24
VI. RESULTATEN EN AANBEVELINGEN	27
<i>Uitgangspunten voor het werken met (kwetsbare) ouderen</i>	27
<i>Voorwaarden waaronder de vrijwilligers van FvH de doelgroepen goed kunnen bereiken en hun werk goed kunnen doen</i>	28
<i>De rol van de participatieve benadering voor een vrijwilligersorganisatie</i>	29
<i>Werken als vrijwilligersorganisatie in Zeeland als dunbevolkt gebied</i>	30
<i>Aanbevelingen voor FvH en andere vrijwilligersorganisaties</i>	31
VII. BIJDRAGE AAN HET PROGRAMMA MEER VEERKRACHT, LANGER THUIS	33
VIII. AFSLUITEND: HOE VERDER?	36
IX. REFERENTIES	36
X. BIJLAGEN	40
<i>Bijlage 1</i>	40
<i>Bijlage 2</i>	41
<i>Bijlage 3</i>	43
<i>Bijlage 4</i>	44
<i>Bijlage 5</i>	45
<i>Bijlage 6</i>	53
<i>Bijlage 7</i>	54
<i>Bijlage 8</i>	56
<i>Bijlage 9</i>	58

VOORWOORD

Dit verslag is tot stand gekomen dankzij een subsidie van het FNO en als resultaat van samenwerking tussen vrijwilligers van de Stichting Feest van Herkenning (FvH) en onderzoekers van de afdeling Metamedica van Amsterdam UMC, locatie VUmc. Het onderzoeksteam bestaat uit zeven vrijwilligers, waarvan 1 vertegenwoordiger van het bestuur en 1 onderzoeker van VUmc. De leden van het projectteam zijn: Rina Cevaal, Anneke de Blaeij, Hanneke de Vroe (PR en communicatie), Lieneke Kamphuis, Sylvia van Dam Merrett, Anja van der Lugt, Ger van Waegeningh en Elena Bendien.

Onze speciale dank gaat uit naar Alice Beernink (Feest van Muziek), Els van Ammers (vrijwilliger), Ed Verdam (onderzoek ondersteuning) en aan alle betrokken vrijwilligers voor hun bijdrage aan dit project.

Namens het projectteam spreken we waardering uit voor de steun, professionaliteit en bereidheid van het bestuur van FvH om dit onderzoek te ondersteunen en met het onderzoeksteam mee te denken.

In het rapport gehanteerde afkortingen

FNO: Voorheen Fonds NutsOhra

FvH: Stichting Feest van Herkenning

FvM: Feest van Muziek

MIM: Project Meedoen is Meetellen: het delen van herinneringen als middel voor ouderenparticipatie

O4O: Old for old

PAR: Participatief ActieOnderzoek

WIP: Methode Weerzien-Inclusie-Participatie

Disclaimer:

De foto's die in het verslag worden gebruikt, zijn gemaakt door Fotoatelier Karin den Boer, fotografe Anda van Riet en door vrijwilligers van Stichting Feest van Herkenning. De betrokkenen hebben toestemming gegeven om deze foto's in het verslag te gebruiken.

Contact: Dr. Elena Bendien, e.bendien@vumc.nl

Afdeling Metamedica VUmc,

De Boelelaan 1089a

1081 HV Amsterdam

I. ACHTERGROND

Het project FvH is in 2012 in Museum De Schotse Huizen in Veere van start gegaan. Dankzij subsidie van het Fonds Sluyterman van Loo en de Stichting RCOAK (in het kader van VITOK) kon het project worden uitgebreid naar heel Zeeland. In 2014 is de Stichting FvH opgericht. Tot medio 2017 verzorgde FvH 430 inspirerende bijeenkomsten in zorginstellingen, voornamelijk voor mensen met dementie. De bijeenkomsten worden gehouden in de vorm van 60 – 90 minuten durende herinneringssessies, waarbij mensen met dementie zich in de tijd van toen kunnen verplaatsen aan de hand van voorwerpen uit het verleden (voor meer informatie zie www.feestvanherkenning.info).

De levenswereld van de mens staat tijdens de herinneringsbijeenkomsten centraal. De sessies bieden een concrete aanpak om mensen mentaal te activeren en hun identiteit weer even te laten hervinden via herkenbare voorwerpen uit het verleden; maar ook om hun isolement te doorbreken doordat de deelnemers met elkaar in gesprek gaan.

FvH kan dit werk alleen doen als zich voldoende vrijwilligers blijven aanmelden om de herinneringsbijeenkomsten te verzorgen. Daarnaast heeft de uitbouw van de activiteiten tot gevolg dat er meer vrijwilligers nodig zijn. Daarom is de stichting op zoek gegaan naar een organisatievorm die FvH in staat stelt om de continuïteit van de activiteiten te waarborgen, teneinde haar zinvolle en zeer relevante bijdrage te blijven leveren in onze maatschappij. Ook het zoeken en benaderen van nieuwe groepen ouderen die plezier kunnen beleven aan de herinneringssessies, wordt als doel gezien om de toekomst van FvH te borgen. Terwijl de oorspronkelijke activiteiten van de vrijwilligers van FvH gericht waren op mensen met dementie die in zorginstellingen woonachtig zijn, merkte men namelijk dat ook zelfstandig thuiswonende ouderen (waaronder ook mensen met beginnende dementie) door middel van herinneringssessies een betere aansluiting op andere mensen kunnen krijgen in de vorm van een interactieve dagbesteding. Deelname aan de sessies biedt de gelegenheid aan zowel vitale als minder actieve ouderen om nieuwe sociale contacten op te bouwen, om met enige regelmaat voor een zinvolle tijdsbesteding het huis uit te gaan, trainingen en lezingen te volgen en ook nieuwe activiteiten te bedenken. De belangrijkste voorwaarde voor deelname aan FvH is levenservaring en interesse in herinneringen, die een bindende basis voor vrijwilligerswerk kunnen vormen. Daardoor is FvH een inclusieve vrijwilligersorganisatie, die zowel aan kwetsbare als aan vitale ouderen een opening voor meer maatschappelijke betrokkenheid en participatie biedt.

II. INLEIDING: MAATSCHAPPELIJKE CONTEXT RELEVANT VOOR HET ONDERZOEK

De demografische veranderingen van de afgelopen decennia hebben een stempel gedrukt op de nieuwe rollen die o.a. de oudere generatie in onze maatschappij geacht wordt te vervullen. Specifiek voor ons onderzoek gaat het over de langere levensloop en de verstedelijking. De gevolgen hiervan zijn o.m. een aanhoudende groei van de bevolking die ouder dan 65 jaar is en het leeglopen van gebieden zoals Zeeland, Friesland en andere krimpregio's in Nederland. Deze maatschappelijke ontwikkelingen vormen een contextueel kader voor ons onderzoek. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft berekend dat met de huidige groei van het aantal senioren, het in de toekomst niet meer haalbaar zal zijn om de zorg, de verzorging en de ondersteuning aan kwetsbare groepen op dezelfde schaal te kunnen bieden als voorheen (Blommaert & Van Galen, 2013; De Jong & van Duin, 2010). Als gevolg van de politieke besluitvorming is de verzorgingsstaat als opvangnet voor de oude dag grotendeels verdwenen en is daarvoor in de plaats de participatiemaatschappij in het leven geroepen (Bredewold, Duyvendak, Kampen, Tonkens, & Verplanke, 2018). We noemen hier slechts enkele gevolgen van deze transitie, die relevant zijn voor ons onderzoek.

Ten eerste heeft deze transitie voor een verandering in de relatie tussen de burger en de staat gezorgd. Het idee achter de deels doorgeschoten verzorgingsstaat stelde op een afwisselende, wederkerige doch asymmetrische relatie: eerst werd van de burger een maatschappelijke bijdrage verwacht; vervolgens mocht een oudere persoon onbeperkt rekenen op een zeer breed spectrum van zorg en ondersteuning van de staat.

De participatiemaatschappij lijkt een heel ander model te promoten, waar de organisatie van de oude dag in de eigen handen van de burgers ligt, met als achterliggende gedachte het consumentisme en het individualisme: je krijgt pas zorg en steun wanneer het echt niet meer gaat; tot die tijd dien je zelfredzaam te blijven of, indien je over voldoende eigen middelen beschikt, zelf ondersteunende diensten in te kopen. In de praktijk voelen oudere mensen dat het steeds over een eenrichtingsverkeer model gaat, waarbij de inzet en inbreng (denk bv. aan het langer thuis blijven wonen en meer mantelzorg krijgen/verlenen) voornamelijk van de burgers zelf wordt gevraagd. Het feit dat de staat garant staat voor de zorg voor de meest kwetsbare groepen, zoals de mensen met een heel hoge zorgindicatie, weegt niet op tegen de eigen bijdrage die van de burgers wordt gevraagd. Dit vormt dan meteen een probleem, zowel individueel als economisch. De huidige generatie van 65+ mensen voelt zich niet voldoende voorbereid of in staat om alle zaken rondom het ouder worden zelf te kunnen regelen. Het inkopen van zorg en hulp op een individueel niveau is mogelijk, maar juist dat aspect maakt de scheidslijn tussen mensen met en zonder (voldoende) financiële middelen schrijnend.

Ten tweede heeft de transitie van de verzorgingsstaat naar de participatiemaatschappij ervoor gezorgd dat er zich een nieuwe zorg- en welzijnsmarkt heeft ontwikkeld, waar organisaties met sterk uiteenlopende doelstellingen en financieringsstromen naast elkaar diverse diensten en activiteiten aanbieden aan het groeiende aantal ouderen. Denk hier aan de welzijnsorganisaties die door de gemeentes worden gefinancierd, de commerciële organisaties die diensten aanbieden die voorheen door de overheid werden vergoed, de vrijwilligersorganisaties en burgerinitiatieven die op eigen kracht of dankzij privé- of

fondssubsidies de gaten in het welzijnsaanbod op creatieve wijze proberen te dichten en de ZGP-ers met vergelijkbare doelstellingen. Terwijl er geen gebrek is aan creatieve vormen van werk met de oudere generatie, ontbreekt het nog vaak aan een goed overzicht en voorlichting over de bestaande behoefte/vraag en over het beschikbare aanbod van diensten. Ook is een goede samenwerking tussen de organisaties met gelijke of overeenkomstige doelen niet vanzelfsprekend. Deze nieuwe markt van diensten en activiteiten is het terrein waar ook de stichting FvH zich al zes jaar profileert.

Een derde gevolg van de transitie, dat relevant is voor ons onderzoek, geldt specifiek voor Zeeland als een van de Nederlandse krimpgebieden. Het verdwijnen van het opvangnet van de verzorgingsstaat in Zeeland zorgt voor een grote mate van onzichtbaarheid van de kwetsbare oudere mensen. Aldus een Zeeuwse huisarts: 'De echt eenzame mensen komen niet in de huisartsenpraktijk. Die zitten thuis en zijn echt lastig te bereiken. Boodschappen laten ze doen. Een arts komt er zelden. Eenzaamheid is het schrijnends in de steden. In dorpen werkt bijvoorbeeld de kerkelijke gemeenschap nog als vangnet.'

De diversiteit en de sterke culturele verschillen in Zeeland waren altijd al typerend voor de Zeeuwse samenleving. Nu inmiddels een veel kleinere groep ouderen mensen in aanmerking komt voor de instellingen van ouderenzorg, is het bereiken van die kwetsbare, thuiswonende ouderen een uitdagende taak geworden. In de paragraaf 'Procesbeschrijving' zullen we enkele voorbeelden geven van hoe de goede intenties van onze vrijwilligersorganisatie letterlijk stuk kunnen lopen vanwege de grote afstand tot onze doelgroep.

Dit is in een notendoop de complexe context waarbinnen de stichting FvH in samenwerking met de afdeling Metamedica van Amsterdam UMC/ VUmc en met steun van FNO, in juli 2017 aan de slag is gegaan met het project *Meedoen is Meetellen*.

III. ORGANISATIE VAN HET ONDERZOEK

Dit eindverslag is een samenvatting van een onderzoek, dat een integraal onderdeel vormt van het project 'Feest van Herkenning: de rol van een vrijwilligersorganisatie in het activeren van kwetsbare ouderen in Zeeland'.

Het algemene doel van het project was om een zinvolle en inspirerende dagbesteding te bieden aan kwetsbare en/of vereenzaamde ouderen in de provincie Zeeland, door ze te laten meedoen aan de activiteiten van de bestaande vrijwilligersorganisatie FvH. Aansluitend bij dit doel hebben we ook een specifiek doel voor het onderzoek geformuleerd. Dat specifieke doel was het in kaart brengen van de invloed van participatief actieonderzoek op de deelnemende ouderen. Dit eindverslag omvat de procesbeschrijving van het onderzoeksproject en geeft antwoord op de centrale onderzoeksvraag: hoe kun je als vrijwilligersorganisatie kwetsbare thuiswonende oudere mensen beter bereiken en welke rol speelt hierin een participatieve benadering?

Deze vraag hebben we in sub-vragen onderverdeeld:

- ⇒ Welke bestaande contacten en netwerken kunnen aangeboord worden om meer mensen te bereiken, met als doel ze bij de zinvolle activiteiten van FvH te betrekken?
- ⇒ Zijn de vrijwilligers bereid om, naast hun kernactiviteit, nl. de herinneringssessies voor mensen met dementie, nog extra te investeren in het verbreden van de doelgroep?
- ⇒ Welke steun/facilitering hebben de vrijwilligers hiervoor nodig?

- ⇒ Welke samenwerkingsverbanden kan FvH gebruiken om voortdurend meer kwetsbare thuiswonende ouderen te bereiken?
- ⇒ Welke werkvormen voor het bereiken van de nieuwe doelgroepen werken het best?
- ⇒ Welke mogelijke consequenties heeft de toepassing van de participatieve benadering voor de toekomst van FvH?

Het onderzoek werd van juli 2017 t/m oktober 2018 uitgevoerd.

Het projectteam bestond uit zeven (oudere) vrijwilligers en een onderzoeker. In juli 2017 werd een oproep aan de vrijwilligers binnen FvH gedaan om zich aan te sluiten bij de projectgroep. Het kernteam heeft in oktober 2017 besloten om een specifieke naam aan het project te geven, nl. ***Meedoen Is Meetellen (MIM): het delen van herinneringen als middel voor ouderenparticipatie.***

Tijdens het onderzoek zijn diverse soorten data gegenereerd. We noemen hier de belangrijkste:

- (1) Ten eerste hebben de vrijwilligers ruim 60 verslagen gemaakt van hun gesprekken met diverse Zeeuwse organisaties en individuen. Het format verslag, dat door het projectteam is opgesteld is opgenomen in Bijlage I.¹
- (2) De verslagen van de vergaderingen van MIM en het logboek van de onderzoeker van VUmc vormen de tweede databron. Deze verslagen en notities bevatten reflecties van de deelnemers op zowel de participatieve methode van het onderzoek, als op de doelstellingen en de voortgang van het project.
- (3) De derde databron zijn de verslagen van de brainstormsessies die samen met de vrijwilligers van FvH georganiseerd zijn rondom de thema's: 'Hoe bereik je kwetsbare ouderen?', 'Groei en uitbreiding van de activiteiten van FvH' en 'Hoe vertalen we het begrip *kwetsbaarheid* in ons persoonlijke leven en in vrijwilligerswerk.'
- (4) De vierde databron zijn de reacties van Zeeuwen op zowel de herinneringssessies als op de krant 'Zeeuws Weerzien'. Deze databron laat de bindende kracht van herinneringen en van het Zeeuwse erfgoed zien voor alle deelnemers en in het bijzonder voor minder actieve/kwetsbare ouderen.

De data-analyse is in de loop van het project door het projectteam uitgevoerd onder de begeleiding van de onderzoeker. Dit verslag bevat de resultaten van onze bevindingen, die o.a. in de vorm van aandachtspunten en leermomenten zijn geformuleerd en vervolgens zijn vertaald in conclusies en aanbevelingen. Behalve dit verslag bieden we een beschrijving aan van de WIP-methode van FvH, die als handreiking voor andere vrijwilligersorganisaties kan dienen die participatief aan de slag willen gaan met kwetsbare groepen ouderen.

IV. THEORETISCH EN METHODOLOGISCH KADER VAN HET ONDERZOEK

Het theoretisch kader van het onderzoek is bepaald door de onderzoeksvraag en het doel van ons project. Het kader berust op drie pijlers: (1) het discours van ouder worden, dat internationaal bekend staat als 'ageing studies', met de nadruk op ouderenparticipatie; (2) het

¹ Met alle persoonlijke informatie is vertrouwelijk binnen het project omgegaan. De gegevens van de mensen met wie contact werd gezocht, zijn tijdens het verwerken van de verslagen gewist. De gegevens van de respondenten die aangegeven hebben belangstelling te hebben voor informatie en/of vrijwilligerswerk binnen de stichting, zijn door de secretaris van FvH in het bestand van vrijwilligers opgenomen.

domein van creatieve interactieve werkvormen binnen seniorennetwerken, met aandacht voor breed internationaal bekend reminiscentiewerk; en (3) de studies die decentralisatie van de zorg en de professionalisering van het vrijwilligerswerk onderzoeken.

- (i) 'Kwetsbare' ouderen en ouderenparticipatie als middel en doel voor het goed ouder worden.

De eerste pijler leunt op het brede discours dat bekend staat als 'ageing studies'. Binnen dit discours draagt ons onderzoek bij aan de ontwikkeling van kennis over de behoeftes aan- en de randvoorwaarden voor ouderenparticipatie in het algemeen (Erlinghagen & Hank, 2006; Meulenkamp et al., 2015) en in de krimpregio's van Nederland in het bijzonder (Gaag van der & Beets, 2013).

Binnen de studies over het ouder worden komen we vaak een onderscheid tegen tussen vitale en kwetsbare ouderen (Warmoth et al., 2016; Westendorp, 2015). In ons onderzoek zien we echter dat de scheidslijn tussen deze groepen niet zo zichtbaar is. Dit vinden we in de literatuur terug in de discussie over het gebruik van de begrippen 'kwetsbaar' en 'oud' (BritainThinks, UK, & Society, 2015). In de bekende formule 'ouderen voor ouderen' gaat men er dan ook vaak van uit dat de meer vitale ouderen zich kunnen inzetten voor hun minder actieve of meer kwetsbare leeftijdsgenoten. 'O4O' (old for old) is op zichzelf een effectieve formule om de betrokkenheid en participatie onder ouderen te vergroten (Barnes, 2005; Baur & Abma, 2012).

Ons onderzoek bouwt hierop voort en biedt verfijning aan bij de begrippen *vitale* en *kwetsbare* ouderen. We vatten kwetsbaarheid als dynamisch begrip op, dat zowel tijds-sensitief als ruimte-gevoelig kan zijn. Dit betekent dat het gevoel van kwetsbaar zijn en het zich kwetsbaar op te durven stellen per persoon verschilt. Sterker nog, dezelfde persoon kan zich op diverse momenten en in verschillende sociale contexten kwetsbaar of minder/niet kwetsbaar voelen. Wanneer we in dit onderzoek over kwetsbaarheid praten, nemen we afstand van clichébeelden als 'kwetsbare ouderen' en streven we ernaar om kwetsbaarheid als een heterogeen en gesitueerd concept na te volgen, dat concrete aanvulling krijgt in verhalen en getuigenissen van vrijwilligers en andere deelnemers (vergelijk met de studies over eenzaamheid, bv. Victor, Sullivan, Woodbridge, & Thomas, 2015).

Ons onderzoek bevestigt verder de al in de eerder uitgevoerde studies getrokken conclusies, dat participatie een krachtig middel kan zijn om met je kwetsbaarheid te leren omgaan, al is het geen panacee voor alle ingrijpende veranderingen op latere leeftijd (Abbott, Fisk, & Forward, 2000; Prager, 1995).

Het demografische aspect, nl. het ouder worden in een dunbevolkt gebied, is een randgegeven bij onze studie geweest. Binnen de studies over het ouder worden bestaat een vast domein van literatuur onder de overkoepelende naam 'ageing in place' (Wiles, Leibling, Guberman, Reeve, & Allen, 2012). Het betreft het onderzoek naar de relatie tussen het goed ouder worden en de fysieke en sociale omgeving waar dit plaats vindt (Buffel, Phillipson, & Scharf, 2012; Shank & Cutchin, 2016).

Zeeland vormt als een van de Nederlandse dunbevolkte gebieden een specifieke context, waarbinnen we op zoek zijn gegaan naar de beste vormen om oudere bewoners van Zeeland bij de bestaande activiteiten en initiatieven te kunnen betrekken. Dit hebben we gedaan aan de hand van de activiteiten van de stichting FvH, die zich door middel van reminiscentie werk

al zes jaar inzet voor de meest kwetsbare groep ouderen in Zeeland, te weten ouderen met dementie.

(ii) Reminiscentiewerk als een van de zingevende interactieve werkvormen binnen seniorennetwerken.

De tweede theoretische pijler voor ons onderzoek betreft diverse vormen van interactie, die door ouderen ingezet kunnen worden voor zinvolle en duurzame contacten met hun leeftijdgenoten en de omgeving. Binnen deze pijler richten we ons voornamelijk op de zingevende interactieve vormen van het sociaal netwerken, zoals reminiscentiewerk en het delen en overdragen van het culturele erfgoed (van Zeeland). De narratieve (verhalende) vormen van het leggen van contact spelen hier een belangrijke rol.

Reminiscentiewerk is een gevestigd theoretisch en empirisch veld voor wetenschappelijk onderzoek (Bendien, Brown, & Reavey, 2010; Webster & Haight, 2002). Reminiscentiewerk wordt vaak toegepast als therapeutisch middel om het herinneringsproces bij mensen met dementie te stimuleren en om de gevolgen van de biologische processen van veroudering te neutraliseren (Bohlmeijer, Smit, & Cuijpers, 2003; Westerhof, Bohlmeijer, & Webster, 2010). Maar het reduceren van reminiscentiewerk tot slechts een therapeutisch instrument zou geen recht doen aan de potentie van deze benadering. Reminiscentiewerk kan nl. oudere mensen bij elkaar brengen teneinde ze in staat te stellen om nieuwe sociale contacten en netwerken te ontwikkelen of bestaande contacten op te frissen (Bendien, 2010; Gibson, 2011). Reminiscentiewerk voor mensen met dementie vraagt om een gedegen voorbereiding, om bijvoorbeeld adequaat om te kunnen gaan met de negatieve emoties die sommige herinneringen bij mensen kunnen oproepen. Voor geestelijk gezonde ouderen is reminiscentiewerk een laagdrempelige vorm van interactie; het vraagt voornamelijk om belangstelling voor iemands levensverhaal, interesse in het gedeelde culturele erfgoed en de bereidheid om eigen herinneringen met anderen te delen. Dit hebben we als uitgangspunt genomen in ons project.

(iii) Professionalisering van het vrijwilligerswerk

De derde pijler betreft de nieuwe rol voor de vrijwilligersorganisaties in het vacuüm dat is ontstaan als gevolg van het verdwijnen van de verzorgingsstaat. Een indrukwekkend aantal vrijwilligersorganisaties geeft antwoord op de verschuiving van de taken vanuit de zorg naar de informele zorg, waarbij vrijwilligers worden geacht om bepaalde taken van de professionals over te nemen (Tonkens, van den Broeke, & Hoijtink, 2008). Van Vliet en collega's geven de volgende samenvatting van de daarbij meespelende contextuele factoren die vandaag van belang zijn voor het vrijwilligerswerk: 'De vermaatschappelijking, de transmuralisering van de zorg, de organisatorische veranderingen, zoals fusering en schaalvergroting, de kwaliteitsnormen van instellingen, maar ook het toenemende beroep dat wordt gedaan op de sectoren zorg en welzijn, het tekort aan arbeidskrachten en de efficiencykortingen, stellen eisen aan vrijwilligers en hun organisaties' (van Vliet, Duyvendak, Boonstra, & Plempers, 2004, p. 33).

In dit onderzoek richten we onze focus voornamelijk op de vrijwilligersorganisaties die gedragen worden door senioren. Om het grote tekort aan o.a. activiteitenbegeleiders in de ouderenzorg- en welzijnssector voor senioren te dichten, zijn in Nederland veel initiatieven en

stichtingen ontstaan, waar FvH een onderdeel van uitmaakt. Deze beweging, hoe waardevol het ook is, roept veel kritische vragen op:

- Hoeveel kun je van oudere vrijwilligers verwachten?
- Wat zijn de drijfveren om vrijwilligerswerk onder de nieuwe omstandigheden te gaan of te blijven doen?
- Waar ligt de grens tussen een vrijwilliger en een (semi-)professional?

In de nieuwe maatschappelijke context zijn de vrijwilligersorganisaties treffend de 'schokdempers van de verandering' genoemd (term uit het boek van de Amerikaanse sociologe Arlie Hochschild *'The Commercialization of Intimate Life'*). Een van de gevolgen hiervan is de verandering in de opvatting rondom de organisatie en inhoud van vrijwilligerswerk (Tonkens et al., 2008). Het nieuwe vrijwilliger-zijn kan betekenen dat je een bijna voltijd baan kan krijgen, waardoor de vrijwilligers overbelast kunnen raken. Dit heeft als gevolg dat men zich minder lang aan de organisatie bindt. Bovendien willen de nieuwe vrijwilligers niet alleen geven maar ook ontvangen, in de vorm van kennis, plezier en nieuwe contacten (Van Vliet et al., 2004).

De omvang van het vrijwilligerswerk vraagt onvermijdelijk om meer organisatie en een beter gestructureerde benadering in het plannen van activiteiten. Als gevolg daarvan zien we dat het vrijwilligerswerk gedeeltelijk wordt geprofessionaliseerd. Vaker krijgt men te maken met een organisatiestructuur die we semiprofessioneel noemen. Dit brengt gevaren met zich mee, waaronder de kans op overbelasting van de vrijwilligers. Het vermogen om grenzen te kunnen bepalen als onderdeel van de beroepscompetentie, is verhuisd vanuit het domein van professioneel werk naar het domein van vrijwilligerswerk (Hoijtink, 2014; Tonkens, Verplanke, Bochove, & Duyvendak, 2014; Trappenburg, 2016).

Deze nieuwe situatie brengt nieuwe verhoudingen tussen vrijwilligers en professionals met zich mee. Samenwerking lijkt van groot belang te zijn, maar de verhoudingen tussen de professionele en vrijwilligersorganisaties komen niet vanzelf tot stand. Ze vragen om extra investeringen in termen van tijd, kennis en educatie van beide partijen (Van Bochove, Tonkens, & Verplanke, 2014).

Binnen deze theoretische pijler zullen we aan de hand van voorbeelden uit ons project een aantal voor- en nadelen van de professionalisering van het vrijwilligerswerk benoemen en de vraagstukken rond samenwerking tussen de professionele- en vrijwilligersorganisaties aan de orde stellen.

(iv) Participatief actieonderzoek (PAR) als methodologisch kader van het project.

De aanpak van het project is op diverse vlakken vernieuwend. Het belangrijkste kenmerk daarvan is dat oudere vrijwilligers als partners en co-onderzoekers in het project en in het onderzoek meedoen (Bindels, Baur, Cox, Heijing, & Abma, 2014; Walker, 2007). Vanaf de eerste dag bepalen de deelnemers zelf wat ze met het project kunnen en willen doen. Binnen PAR zoemen we (onderzoekers en projectteam) in op de kennis van de deelnemende vrijwilligers en faciliteren we hun wens om deze kennis met anderen te delen. Ons uitgangspunt daarbij is gelijkwaardigheid en respect voor de kennis, ervaring en inzet van de ander (Abma & Widdershoven, 2006; Baur & Abma, 2015). Vooral aan deze kennis en ervaring hechten we een hoge maatschappelijke waarde, hetgeen tijdens de bijeenkomsten over het

Zeeuws cultureel erfgoed die door de vrijwilligers van FvH worden georganiseerd tot uitdrukking komt. Dit uitgangspunt wordt gewaarborgd door PAR. Voor dit project zijn de voornaamste kenmerken ervan: **participatie** van alle betrokkenen, d.w.z. inclusiviteit in alle fasen van de uitvoering van het project. Participatie binnen ons project betekent dat alle deelnemende partijen vanaf het begin ook als uitvoerende en beslissende partijen aanwezig zijn. Onder deelnemende partijen verstaan wij de vrijwilligers van FvH, de oudere bewoners van Zeeland, diverse zorg- en welzijnsinstellingen, het bestuur van FvH en de onderzoekers van VUmc.

PAR uitvoeren betekent dat we een **veranderingsproces** in gang zetten, in die zin dat nieuwe inzichten en voorlopige resultaten door de deelnemers gaandeweg worden besproken en verwerkt, teneinde de doelstellingen van het project scherp te houden (zie voor een goed voorbeeld Heijman, Woelders, & Abma, 2018). **Reflectie** is een onmisbaar onderdeel van PAR, hetgeen zich vertaalt in het horen en begrijpen van de standpunten van anderen. In de procesbeschrijving zullen we laten zien hoe we in ons project ruimte hebben gecreëerd voor een dergelijke reflectie. Tenslotte is een van de doelen van PAR om de **menselijke ontwikkeling** te bevorderen, door kennis op een vernieuwende wijze in te zetten en de positieve beleving van het werk dat deelnemers uitvoeren te stimuleren.

Het belangrijkste overkoepelende doel van participatief actieonderzoek in ons project is dat ouderenparticipatie **bottom-up** binnen FvH wordt ontwikkeld en dat na het officiële afronden van het project de deelnemers als eigenaren van de nieuwe ideeën en werkvormen verder kunnen gaan met **consolidatie en uitbouw**.

V. PROCESBESCHRIJVING

Deze procesbeschrijving gebruiken we om de lezer, aan de hand van voorbeelden, verhalen en verslagen die door de deelnemende vrijwilligers zijn gemaakt, mee te nemen in onze zoektocht naar de nieuwe rol die FvH in Zeeland kan vervullen. We passeren de belangrijkste mijlpalen in ons project en we nemen onze belangrijke successen en knelpunten kritisch onder de loep. Waar onzes inziens het proces stroef liep hebben we op grond van onze data-analyse aandachtspunten geformuleerd, die vervolgens in suggesties zijn vertaald. Deze zijn in de paragraaf 'Resultaten en aanbevelingen' samengevat.

Het tot stand komen van het projectteam

Participatieve benadering was een nieuwe vorm van werken voor iedere vrijwilliger die zich aangemeld heeft voor het projectteam. De eerste bijeenkomst vond plaats in augustus 2017, maar pas in november 2017 werd het kernteam van het project daadwerkelijk gevormd. Voor een participatief project is dit nota bene een snelle ontwikkeling.

⇒Aandachtspunt: de duur van het project dient voortaan beter afgestemd te worden met de methode die gekozen is voor het project. Binnen een participatief project heeft men meestal minimaal 6 maanden nodig voor het vormen van een werkzaam projectteam.

Dit lichten we graag toe. Behalve algemene processen van groepsdynamiek heeft het vormen van het team voor een participatief project te maken met het internaliseren, oftewel het krijgen van voldoende affiniteit met participatieve benadering. Dit neemt veel tijd in beslag

omdat de deelnemers, en in het bijzonder de oudere deelnemers, niet gewend zijn om de regie voor de hele planning gezamenlijk in eigen handen te nemen. Daarom was ook in dit project de oorspronkelijke houding van de deelnemers afwachtend. Het projectplan zoals het bij FNO was ingediend kon als leidraad gebruikt worden voor het plannen van activiteiten. Ons doel was daarbij om een breder draagvlak binnen FvH te creëren en het oorspronkelijke plan vervolgens in overeenstemming met de ervaringen, wensen en ideeën van de deelnemende vrijwilligers aan te passen. Het projectteam heeft al snel geconstateerd dat dit een aparte taak is, die om een extra inspanning vraagt.

Leermoment: voor elk participatief project komt het oorspronkelijke voorstel tot stand in samenwerking met vertegenwoordigers van de betrokken organisatie. Deze vertegenwoordiging dient breed te zijn. Waar mogelijk, kan overwogen worden om van tevoren een lezing voor de potentiële deelnemers te organiseren, zodat ze alvast kennis kunnen maken met de werkwijze van PAR en wat dat in feite voor hen betekent.

Van de oorspronkelijke tien deelnemers die gehoor hebben gegeven aan de oproep om mee te doen aan het project, zijn er vijf tot het eind van het project aangebleven. Drie deelnemers hebben zich vanwege persoonlijke redenen zoals ziekte, mantelzorgtaken of andere verplichtingen teruggetrokken. Twee deelnemers hebben een goede bijdrage geleverd, maar konden zich uiteindelijk niet vinden in de werkwijze van participatieve benadering. Vervolgens hebben zich twee nieuwe leden bij het projectteam aangemeld; het kernteam telde uiteindelijk zeven vrijwilligers en een onderzoeker. Later heeft zich nog een vrijwilliger voor de laatste zes maanden bij de kerngroep aangesloten.

Een breder draagvlak voor de projectdoelen binnen de stichting creëren

De kick-off meeting van het project op 15/09/2017 werd gecombineerd met het jaarlijkse uitje van de vrijwilligers van de stichting. In de passende sfeer van de stichting Humanitas in Rotterdam en met het bekende Herinneringsmuseum aldaar als achtergrond, hebben de deelnemers een eerste stichting-brede brainstormsessie gehouden over de doelen van het project en de mogelijke kanalen om thuiswonende oudere mensen te kunnen bereiken en betrekken bij de activiteiten van FvH. Na deze bijeenkomst heeft het projectteam besloten

om ook per regio een lunchbijeenkomst te organiseren, teneinde daar dieper in te gaan op de doelen van het project, de participatieve werkwijze en de betrokkenheid van de vrijwilligers. Dit was een uitdagend deel van het project; de analyse hiervan heeft de volgende inzichten opgeleverd:

- ⇒ Het feit dat het doel van het project verschilde van de oorspronkelijke doelstelling van de stichting, nl. het uitsluitend verzorgen van herinneringssessies voor mensen met dementie in zorginstellingen, was een complicerende factor.
- ⇒ Het project ging over een tweevoudig doel, nl. nieuwe groepen van thuiswonende ouderen vinden aan wie de vrijwilligers van FvH ook herinneringssessies kunnen aanbieden, en tegelijkertijd uitzoeken of onder deze ouderen mensen zijn die (op den duur) vrijwilliger van FvH willen worden.

Het nut van de uitbreiding van de doelgroep staat al in het projectvoorstel beschreven. Dit besluit werd gedragen door het bestuur van FvH. Het is gebaseerd op de contextanalyse en is vervolgens ingebed in het theoretisch kader van het onderzoek. Het kostte veel extra tijd en inspanning om alle vrijwilligers over deze koersaanpassing 'bij te praten'. De informele regiobijeenkomsten bleken een goede manier te zijn om meer in detail over de doelstellingen van het project met elkaar in gesprek te gaan. Ook werden de kritische geluiden die geuit werden, door het projectteam met belangstelling opgevangen. De belangrijkste daarvan waren:

'Ik werk liever met mensen met dementie; dit was de reden waarom ik me bij de stichting heb aangesloten.'

'Als we meer vrijwilligers krijgen, hebben we morgen zelf niets meer te doen.'

'Ik heb er moeite mee om mensen te pushen. Bovendien zit iedereen in mijn netwerk al behoorlijk vol.'

Leermoment: het draagvlak voor een participatief project kan slechts geleidelijk aan groeien. Het vormen van een kerngroep is cruciaal. Het draagvlak zal zich als een olievlek verspreiden. Positieve voorbeelden en herhaaldelijk uitleggen werken beter dan een eenmalige pitch. De leeftijd van de deelnemers en de geografische spreiding spelen hier ook een belangrijke rol.

⇒Aandachtspunt: het is een uitdaging om binnen 1 participatief project voor een vrijwilligersorganisatie diverse doelstellingen te formuleren. Dit lijkt meer geschikt voor lange termijn projecten.

Leermoment: de voorstellen die zijn besproken, bijvoorbeeld in je eigen netwerk naar nieuwe doelgroepen op zoek gaan, worden vaak letterlijk begrepen als actieplan. Hieruit wordt zichtbaar dat de participatieve manier om vrijwilligerswerk op te zetten, voor velen terra incognita is. Men is eerder gewend om een voorstel als een reeds genomen besluit te beschouwen dan als een uitnodiging om mee te denken.

Leermoment: de steun van het bestuur van de organisatie waar het project loopt is onmisbaar voor het succes van het project; in ons project was die steun sterk aanwezig.

Diverse vormen om nieuwe doelgroepen en nieuwe vrijwilligers te bereiken

De vraag die we in eerste instantie aan alle vrijwilligers van de stichting hebben gesteld, is met welk verhaal je naar een oudere persoon komt, zodat zij of hij verleid wordt om met je mee te gaan naar een herinneringssessie of zich bij de activiteiten van de stichting aan te sluiten. Deze vraag hebben we zowel binnen de projectgroep als met de rest van de vrijwilligers van FvH besproken. De informatie werd op twee manieren verzameld.

De brainstormsessie tijdens het vrijwilligersuitje heeft diverse inzichten opgeleverd, die vervolgens zijn verwerkt in de persoonlijke enquête, die we vrijwilligers hebben gevraagd in te vullen (Bijlage 2).

Twee belangrijke vragen die we gesteld hebben waren:

- ⇒ Via welke kanalen benaderen en bereiken we thuiswonende ouderen in Zeeland?
- ⇒ Hoe voeren we met hen een gesprek, dat ze zal stimuleren om naar onze bijeenkomsten te komen?

Intussen hebben we ook de doelstellingen van het project visueel-schematisch vormgegeven:

We hebben de vrijwilligers van de stichting niet alleen gevraagd om mee te denken over hoe we mensen kunnen bereiken, maar ook of ze bereid zijn om dit met ons te doen.

Ca 30 vrijwilligers hebben persoonlijke enquêtes ingevuld. De antwoorden varieerden tussen:

‘Niet voldoende ingang om hier actief mee aan de slag te gaan, maar breng het zoveel mogelijk onder de aandacht’

en

‘Natuurlijk wil ik, zover het in mijn vermogen ligt, helpen bij het meer bekendheid geven aan het werk en doelstelling van Feest van Herkenning en Feest van Muziek.’

Twee mogelijke startstrategieën werden uitgebreid besproken: individueel mensen benaderen of naar de grote zorg- en welzijnsorganisaties stappen met het voorstel om samen te gaan werken.

Individuele benadering

Gezamenlijk met de vrijwilligers van FvH heeft het projectteam besloten om eerst contacten te leggen in de eigen omgeving, d.w.z. aan de burens, de dorp- en wijkbewoners, verenigingen en hobbyclubs vertellen over de doelstellingen van FvH. Deze strategie heeft het projectteam gedurende ca 3 maanden gevolgd. Om de resultaten van deze contacten bij te houden is aan alle betrokken vrijwilligers gevraagd om het formatverslag in te vullen (Bijlage 1). In december 2017 heeft MIM in het museum Veere een kerstbijeenkomst georganiseerd, waarvoor alle geïnteresseerden uitgenodigd waren. Er waren 10 nieuwe mensen bij.

Op grond van de verslagen en de gezamenlijke besprekingen kunnen we enkele conclusies trekken. Deze conclusies illustreren we aan de hand van passages uit de verslagen die vrijwilligers hebben ingeleverd:

- (1) Individuele contacten binnen bv. verenigingen vragen om goede voorbereiding; denk aan een aankondiging in de lokale pers of een nieuwsbrief:

'Op mijn verzoek is er een informatief stukje m.b.t. tot ons project MIM, geplaatst in de Dorpskrant. N.a.v. mijn vraag werd ik uitgenodigd om ons verhaal te komen toelichten. Van harte ben ik op deze uitnodiging ingegaan en heb met gebruik van de koffer de "Winkel van Sinkel" verteld over onze werkzaamheden binnen zorginstellingen en dagbestedingsgroepen waar mensen met dementie wonen en/of hun dagbesteding vinden. De reacties van het publiek (ca 40 mensen) waren positief en lovend v.w.b. het werk wat wij doen.'

Naar aanleiding hiervan hebben twee personen belangstelling getoond voor vrijwilligerswerk.

- (2) Individuele contacten werken het best als de vrijwilliger de persoon in kwestie al uit het eigen netwerk kent:

'Goed bericht! Ik kan een nieuwe vrijwilliger doorgeven voor Feest van Herkenning. Ze kwam gisteravond zelf naar me toe. We hadden een eindejaarsetentje in het ...museum; zij zit in het bestuur van de "Vrienden". Vorig jaar heb ik haar over FvH gesproken. Inmiddels had ze er ergens anders ook over gehoord, en het leek haar zo leuk, dat ze meteen haar gegevens doorgegeven heeft.'

- (3) Individuele contacten hebben structurele opvolging nodig: een eenmalige aankondiging is vaak niet genoeg om mensen te enthousiasmeren en aan de vrijwilligersorganisatie te binden. Dit betekent extra werk en inspanning voor de vrijwilligers:

'Samen met een andere vrijwilliger presenteerde ik de kerkkoffer. Dat viel goed, want vrijwel iedereen reageerde met verhalen, herinneringen etc. Het betreft natuurlijk wel een groep die

“compos mentis” is. Het ging om een min of meer algemene info verschaffing; ook “gezelligheid”. Twee dames gaven aan wel wat meer info te willen hebben. Die gaf ik later, maar zij hebben geen belangstelling voor verdere actie bv. in de vorm van deelname als vrijwilliger.’

- (4) In een dunbevolkt gebied als Zeeland zijn individuele contacten ‘kwetsbaar’: de afstanden werken tegen en mensen zijn eerder geneigd zich lokaal bij een initiatief aan te sluiten dan bij een regionaal programma.

‘Een geïnteresseerde is meegegaan naar een koffersessie in SVRZ. Hij ziet er, net als zijn vrouw, van af om dit vrijwilligerswerk te doen. Verklaring: inmiddels is er in zijn dorp ook het een en ander aan het opstarten rondom een zorgboerderij. Dat is natuurlijk in ieder geval dichtbij huis. Maar ook willen ze het allebei wat vrijblijvender. Een middag per week bijvoorbeeld, maar niet vast. Het ziet er naar uit dat dat in dat dorp wel kan.’

Leermoment: een eenmalig individueel gesprek of een presentatie creëert in het algemeen onvoldoende draagvlak voor aansluiting bij een op zich interessant initiatief.

Een van de projectteam leden heeft op eigen initiatief de volgende advertentie in de KBO-krant gezet.

 <p>OOK ALLEEN MET KERST? Volgende week vieren we Kerstmis. Met wie doet u dat? Bent u alleen die dag, terwijl iedereen om u heen naar familie gaat of hen ontvangt? Wat zegt u als er gevraagd wordt wat u doet met Kerstmis? Antwoordt u dat u het niet erg vindt om alleen te zijn die dag, of zegt u dat u het gewend bent om die dag in uw eentje door te brengen.</p>	<p>Geloof u dat zelf? Wilt u echt zo flink zijn of geeft u toe dat het niet leuk is? Geef het toe en doe er (met ons) iets aan.</p> <p>Open huis in Willibrord De KBO houdt <i>Open Huis</i> op Eerste Kerstdag voor iedereen die op deze dag niet alleen wil zijn. Kom naar Willibrord tussen 15.00 en 19.00 uur in de huiskamer op de eerste verdieping. Daar zijn gelijkgezinden om er samen een fijne middag van te maken. Blijf niet alleen zitten! U bent welkom. Inlichtingen bij Ger van Waegeningh.</p>
---	---

Er kwamen 11 mensen, allemaal 65+ en ze hebben genoten van de bijeenkomst!

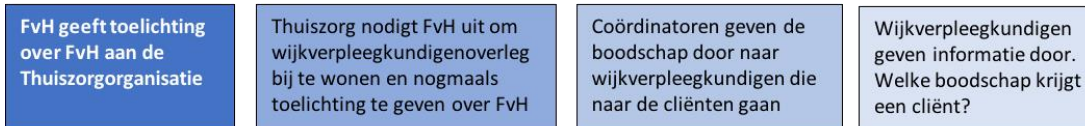
Leermoment: de participatieve benadering kan pas op den duur resultaten opleveren. Dit zien we terug in hoe de houding van de leden van de projectgroep in de loop van de maanden is veranderd: meer eigen initiatief, meer kritisch denken.

Contacten leggen via de (grote) zorg- en welzijnsorganisaties

Vanaf januari 2018 hebben we als projectgroep voor een andere route gekozen om ouderen in Zeeland te kunnen bereiken. Het werk van de projectgroep heeft zich toegespitst op

samenwerking met diverse zorg- en welzijnsorganisaties, zoals Zorgstroom, Ter Weel, Porthos, stichting Manteling, diverse afdelingen van de stichting Zonnebloem, Platform Eenzaamheid Walcheren, Aan-Z, Humanitas Zeeland, Welzijn Veere en vele anderen. Er is een overkoepelend aspect van deze contacten, die alle organisaties bindt: iedereen was enthousiast over samenwerking en sprak waardering uit voor het werk dat FvH doet. Tevens zag iedere organisatie mogelijkheden voor aansluiting bij hun eigen activiteiten. Vier maanden later heeft de projectgroep geconstateerd dat de samenwerking slechts met een klein deel van deze organisaties productief is geweest. We willen hierbij wel alle organisaties bedanken voor hun oprechte belangstelling. Onze analyse helpt om te begrijpen waarom niet alle goede intenties van ons en van de partners tot tastbare resultaten hebben geleid.

(1) Vervagen van de boodschap: ons eerste inzicht betreft de afstand die een vrijwilligersorganisatie heeft tot een doelgroep. Vanwege de privacyregelingen, die door de recent ingevoerde AVG nog strenger zijn geworden dan tevoren, mag FvH als vrijwilligersorganisatie niet in het bezit komen van de privé-gegevens van kwetsbare ouderen. De welzijns- en zorgorganisaties hebben deze gegevens wel. Om onze boodschap aan de eindgebruiker door te kunnen geven moeten we vaak door drie à vier lagen in de organisatie heen komen. De boodschap wordt uiteindelijk afgeleverd door iemand die weinig affiniteit heeft met de activiteiten van FvH. Schematisch ziet het er zo uit:

Voorbeeld: de ontvanger van informatie heeft aangegeven contact te willen hebben met een van de vrijwilligers van FvH. Toen de vrijwilliger hem opbelde met een voorstel om kennis te maken en, indien wenselijk, langs te komen of samen een kopje koffie gaan drinken, heeft de persoon aangegeven dat hij alleen in biljart geïnteresseerd is. Helaas had zijn vraag geen aansluiting bij de activiteiten van FvH.

⇒Aandachtspunt: het blijft voor een vrijwilligersorganisatie lastig om in direct contact te komen met de kwetsbare groepen ouderen.

(2) Uiteenlopende tijdpaden: de organisaties die FvH heeft benaderd, werken met langetermijnplannen. Ze zetten niet noodzakelijkerwijs vaart achter hun besluiten en ze nemen ruim de tijd voor overleg en voorbereidingswerk. MIM is een project dat een beperkte tijdraming heeft en een strakke deadline. Het werken op projectbasis betekent dat we sneller overleggen en besluiten nemen. De weg tussen een idee, de implementatie en de evaluatie daarvan is kort en efficiënt. Dit is de reden waarom MIM zo veel binnen dit relatief korte project kon bereiken. Maar het verschil in de tijdservaring is ook een reden waarom niet alle samenwerkingsplannen tot stand zijn gekomen. Een voorbeeld

daarvan zijn de plannen voor koffieochtenden met kwetsbare ouderen, die door de vrijwilligers van een grote welzijnsorganisatie worden georganiseerd. We dragen deze ideeën graag aan het bestuur van FvH over, zodat deze samenwerking op een later tijdstip wel vorm kan krijgen.

⇒Aandachtspunt: voor het vormen van goede, langdurige samenwerkingsverbanden heeft een vrijwilligersorganisatie veel meer tijd nodig dan de duur van een project van 16 maanden.

Leermoment: onze ervaring leert dat er nieuwe voorwaarden moeten worden gesteld aan professionals die geacht worden met vrijwilligersorganisaties te willen samenwerken. Het zal logischer zijn als een professional als zichtbare schakel voor vrijwilligers fungeert in plaats van de situatie waar een vrijwilliger achter de professional moet aanhollen.²

Twée gouden grepen

Terwijl MIM op zoek was naar goede samenwerkingsverbanden met diverse organisaties, hebben de deelnemende vrijwilligers een reeks succesvolle bijeenkomsten georganiseerd met thuiswonende oudere mensen. Deze bijeenkomsten kwamen tot stand dankzij het enthousiasme en de steun van medewerkers van diverse organisaties, die we hier graag expliciet willen noemen: SVRZ Ontmoetingscentrum Palet in Middelburg, Ter Weel in Goes, Zonnebloem in Axel, Zorgstroom Hof Mondriaan in Middelburg, serviceflat de Schakel in Goes, Stadstuin in Goes, zorgcoöperatie Anna Zorgt in Sint-Annaland, Resto van Harte in Middelburg, Buurtzorg Sas van Gent, SVRZ De Zwake/De Kraayert op Zuid-Beveland, Cederhof/Gemeente Kapelle Dementievriendelijk in Kapelle en acht deelnemende musea: Fruitteeltmuseum in Kapelle, Stadhuismuseum in Zierikzee, Terra Maris in Oostkapelle, Museum De Bevelanden in Goes, Museum Het Warenhuis/Land van Axel in Axel, Museum De Meestooft in Sint-Annaland, Museum Scheldewerf 'De Oude Verbandkamer' in Vlissingen en Museum Goemanszorg in Dreischor.

² Voor de referenties zie Van Vliet, p. 47

In april 2018, 10 maanden na het starten van het project, heeft het projectteam na vele brainstormsessies, proefbijeenkomsten, discussies en overleg, twee belangrijke factoren geïdentificeerd die het succes van dit project waarborgen:

- (1) Het samen met andere organisaties werken is noodzakelijk. Een individuele aanpak is aanvullend maar niet doorslaggevend voor het bereiken van kwetsbare groepen ouderen. Bij het contact leggen met organisaties richt FvH zich op de specifieke groep professionals en medewerkers die een sleutelpositie vervullen in het contact leggen met onze doelgroep. M.a.w. het succes van een bijeenkomst wordt gewaarborgd wanneer de contactpersoon binnen de organisatie daadwerkelijk een aanspreekpunt voor de thuiswonende oudere persoon is. Zo reduceren we maximaal de afstand tot de ouderen die we willen uitnodigen voor herinneringssessies, met behoud van alle noodzakelijke privacyregelingen. Tegelijkertijd krijgen we een faciliterende en vaak persoonlijke en enthousiaste ondersteuning van de betrokken professional. Deze heeft immers ook baat bij een gezellige afleiding voor zijn/haar cliënten.
- (2) Communicatiebeleid is meteen vanaf het begin van het project een integraal onderdeel geweest van ons werk binnen MIM. Dankzij het enorme enthousiasme, de toewijding en de professionele kennis van de vrijwilliger die verantwoordelijkheid hiervoor binnen MIM droeg, heeft zich in zes maanden tijd een nieuw plan afgetekend over de manier waarop FvH de interne communicatie kan verbeteren (zie voorbeeld nieuwsbrief in Bijlage 3, de nieuwe folder als uitnodiging voor de bijeenkomsten in Bijlage 4 en de aanzet tot communicatieplan in Bijlage 5) en zich naar buiten kan presenteren. Het voornaamste voorbeeld daarvan is het blad *Zeeuws Weerzien*, waarop hieronder nader wordt ingegaan. De naamsbekendheid van FvH en het Zeeuws-breed werken zijn twee uitgangspunten die de kern van dit nieuwe beleid beknopt weergeven. Ze geven tevens antwoord op de vraag hoe een vrijwilligersorganisatie juist in een dunbevolkt en cultureel divers gebied niet alleen kan overleven maar sterker nog, haar eigen activiteiten en het aantal betrokken vrijwilligers kan opschalen.

⇒Aandachtspunt: enkele vrijwilligers zien de uitbreiding van de organisatie als gevaar voor de oorspronkelijke doelstelling, d.w.z. het uitsluitend werken met mensen met dementie. Veel voorlichtingswerk en een directe betrokkenheid daarbij van het bestuur van FvH is nodig om dit misverstand op te klaren.

Leermoment: het loskoppelen van twee doelstellingen van het project, de doelgroep uitbreiden en nieuwe vrijwilligers werven, gaf ruimte voor creativiteit om nieuwe groepen te bereiken en meer informatie over FvH Zeeland-breed te verspreiden.

Leermoment: de professionele benadering tot communicatiebeleid binnen ons project wordt gefaciliteerd door een vrijwilliger die over uitstekende competenties op het gebied van communicatie beschikt. Dit geeft een sterk positieve impuls aan de voortgang van het project. Niet ieder vrijwilligersproject kan rekenen op een dergelijke interne facilitering. Hiervoor dienen structurele oplossingen bedacht worden, aangezien met name een 'gesettlede' vrijwilligersorganisatie maatschappelijk de verwachting oproept dat zij semiprofessioneel opereert.

Zeeuws Weerzien, of over verrassende opbrengsten van de participatieve benadering

Het participatief actieonderzoek waarop ons project is gebaseerd, is een proces dat tijd nodig heeft om resultaten op te leveren. Veel deelnemende ouderen met wie we werken zijn niet gewend aan het idee om mede-eigenaar van een project te zijn, of om co-onderzoeker te worden, of om een initiatief te nemen en nieuwe plannen te ontwikkelen. 2-3 jaar is doorsnee een geschikte termijn voor een participatief project om de resultaten van PAR te kunnen zien, omdat het over een ingrijpende verandering gaat in je manier van denken en handelen en ook van je verantwoordelijkheidsgevoel. Ons project duurt in totaal 16 maanden. Binnen deze tijd is het de projectgroep gelukt om deze omslag voor een groot deel te verwezenlijken. Het beste voorbeeld daarvan is het volledig nieuwe initiatief dat door een lid van ons team werd bedacht en vervolgens onder haar begeleiding is uitgevoerd, te weten 'Zeeuws Weerzien'.

Het projectteamlid dat binnen MIM de verantwoordelijkheid draagt voor communicatie, heeft voorgesteld om een gratis Zeeuws-brede krant uit te brengen die onze stichting krachtig op de kaart zet en tegelijkertijd de waarde van het culturele erfgoed van Zeeland als bindende factor gebruikt voor mensen uit de diverse regio's binnen de provincie. Dit project binnen het project, zoals we het noemen, is razendsnel (binnen 5 maanden) van start gegaan. In samenwerking met Zeeuws Archief, PZC en ZB| Planbureau en Bibliotheek van Zeeland, is een 'krant vol herinneringen' tot stand gekomen. Het mooie van dit nieuwe project is dat het niet in de oorspronkelijke planning stond en dat zich rondom de uitvoering ervan een nieuw team heeft gevormd, dat met groot enthousiasme en gedeeltelijk ook op vrijwillige basis vorm en inhoud aan deze nieuwe krant heeft gegeven:

- Jan van Damme, eindredactie (PZC),
- Peter Blom, redactie (Zeeuws Archief),
- Johan Franck, redactie (ZB| Planbureau en Bibliotheek van Zeeland),
- Leo Minnaard, coördinatie vormgeving,
- Ramon de Nennie, vormgeving (Decreet),
- Patrick Joossens, druk (Drukkerij Meulenberg),
- Hanneke de Vroe, projectcoördinatie (werkgroep MIM)

Op 20 augustus 2018 mochten we de krant aan een gedeputeerde van de provincie Zeeland overhandigen. Vandaag, twee maanden later, is deze krant niet meer weg te denken in het brede culturele- en medialandschap van Zeeland. Op dit moment wordt er naar de financiële middelen gezocht voor een tweede editie van de krant.

In het kader van ons project en ons onderzoek zagen we de krant als een origineel en creatief middel voor interactie en communicatie binnen dit dunbevolkte gebied. Door middel van deze krant hebben we de volgende doelen kunnen bereiken: (1) de bindende kracht van geschiedenis en herinneringen laten zien en (2) meer mensen bij de zinvolle activiteiten van FvH betrekken. We hopen dat het besluit van nieuwe vrijwilligers om zich bij de stichting aan te sluiten laagdrempeliger is geworden dankzij deze krant.

Het succes van Zeeuws Weerzien is af te meten aan de overwegend positieve ontvangst van de krant in de provincie (zie Bijlage 6), de resultaten van acht bijeenkomsten waarvoor mensen via de krant zijn uitgenodigd (zie Bijlage 7 met voorbeelden van verslagen

van bijeenkomsten) en de overstelpende hoeveelheid mondelinge-, post- en email reacties van lezers, die het bestuur en de vrijwilligers van de Stichting nog steeds blijven ontvangen.

Het is opvallend dat veel mensen waarover oude artikelen gaan of wiens straat of huis in de krant is afgebeeld, zich spontaan hebben aangemeld met hun verhalen. De scala aan reacties is heel breed. Ze komen van oudere mensen zelf, van hun familieleden, van professionals die met ouderen werken, en zelfs van mensen die inmiddels buiten Zeeland wonen:

Vlissingen 22-8

Wat een leuke krant. Ik zelf ben van 1939. Veel dingen weet ik nog. Een winkel voor vorkden en een die leunde met potten en pannen met paarden wagen. Ik geloof dat die man nog 100 jaar is geworden P. Boone. Dus als er nog eens zoiets midgegeven word dan hoop ik dat ik er ook van hoor. Vriendelijke groeten M. J. M. d. Veldan

'Hoe kom ik aan een krant voor mijn schoonmoeder?'

'Hoe krijgen we de krant op onze afdeling?' (Kleinschalig wonen met dementie, Middelburg).

'Kan deze ook bij ons verspreid worden in Terneuzen? Wij denken dat onze mensen hier ook van gaan genieten om daarover te spreken.'

'Mijn moeder (geb. 1928) is erg geïnteresseerd in deze nieuwe krant Zeeuws Weerzien. Maar omdat ze nog zelfstandig woont in Domburg en (gelukkig) zelden bij artsen en zorgverleners komt vraagt zij zich af hoe zij aan deze krant kan komen.'

'Goeienavond, ik ben geen Zeeuw, mijn man wel. Zelfs ik vind het een prachtige krant, echt een aanwinst. Hoe vaak komt de krant uit, iedere week of iedere maand?'

Verder brengt de krant veel mensen in beweging: een van de lezers heeft aangeboden om de kranten in haar eigen dorp te verspreiden, een andere heeft nog niet eerder gepubliceerde foto's uit jaren '50 voor de volgende editie klaarstaan.

'Namens de medewerkers, vrijwilligers en cliënten van Zorggroep Ter Weel wil ik je hartelijk danken voor de leuke krantjes die we hebben ontvangen. We hebben ontzettend veel positieve reacties gehad en ervan genoten.'

Mijne Heren / Mevrouw,

Toen ik jullie krantje "Weerzien" in een winkel in Bruinisse zag liggen, was het alsof het riep "Neem me met je mee". Dat deed ik dus en heb daar geen spijt van, Integendeel, de volgende dag ben ik zijn soortgenootjes gaan halen en heb deze uitgedeeld aan kennissen.

Nu moet U weten dat ik slechts een import-Zeeuw ben, mijn wieg stond in Rotterdam maar voel me hier zeer thuis. Alleen praat iedereen A.B.N. tegen me en leer ik zo deze mooie taal nooit.

Had men mij pakken van dit krantje meegegeven, ik had ze bij de ouderen in verzorgingshuizen (ouderwetse bejaartehuizen bestaan helaas niet meer), gebracht en wat zouden die daar blij mee geweest zijn. Ikzelf, ook niet meer zo jong, merk ook dat herinneringen uit het verleden het langst blijven.

Is het de bedoeling, dat er meerdere afleveringen zullen verschijnen, er staat wel "gratis" maar ik zou graag een abonnement en daar heb ik wel geld voor over. En zeker als er een deel zou komen over "Schouwen Duiveland" het zou me helpen met mijn inburgeringscursus. Ook omdat ik geen toekomstig deel wil missen!

Helaas heb ik geen Internet en wil en kan daar niet aan beginnen. U vroeg om een kaartje dus sluit ik deze hierbij in.

Met vriendelijke groeten en in de hoop nog vele krantjes te kunnen lezen, verblijf ik

hoogachtend,

L.E. Beekman-v.d. Holst,
Dr. de Kockstraat 79-14,
4311 EL Bruinisse.
0111-402556

Prijsvraag

Veel herinneringen zijn gekoppeld aan muziek. Vroeger werd er vaak gezongen thuis, op feesten, bij zangverenigingen en in de kerk. Zit dat ene melodie nog in uw hoofd, dat hoorde bij uw favoriete radioprogramma? Wist u nog welke langspeelplaat u grijs hebt gesraaid?

Onder de naam 'Feest van Muziek' organiseert Stichting Feest van Herkenning ook speciale muziek- en zangbijeenkomsten. Daarbij passen heel wat 'goeden oude' de revue. Kent u de ontbrekende regel van onderstaand liedje nog?

* En zo lank mie de koenkelpot ellopen

En dan nog een zo'n bijzonder persoonlijk verhaal:

'Het meisje tweede van links op de voorste rij is mijn tante Mies van Boven (Maria Cornelia), geboren in Yerseke op 1 december 1920 en overleden in Goes in 2002. De foto is dus uit ongeveer 1930. Ik heb zelf nooit met de koenkelpot gelopen (want kom uit Kloetinge), maar in de jaren 60 en 70 woonden mijn opa en oma Van Boven aan de Irenestraat 20 in Yerseke. Daar kwamen op oud en nieuw altijd "koenkelpotters" langs om hun liedjes te zingen. Ze kregen dan meestal snoep van mijn oma.'

In totaal heeft FvH binnen de eerste maanden meer dan 80 schriftelijke reacties ontvangen, en ze blijven binnen stromen.

Waarom doen we dit vrijwilligerswerk?

De kracht van FvH is dat het meedoen van de ouderen-vrijwilligers op persoonlijke ervaringen is gebaseerd. De vraag die de vrijwilligers aanspreekt is: hoe kunnen mijn eigen kennis, ervaring en herinneringen bijdragen aan het welzijn van anderen? Er zijn maar weinig mensen van de oudere generatie die de mogelijkheid zouden afwijzen om te reminisceren. De populariteit van de herinneringssessies zorgt voor een toestroom van telkens nieuwe vrijwilligers. Kwetsbare ouderen zijn daarbij geen uitzondering. Daarom wilden wij in dit project juist deze groep bereiken, door zowel de verlegenheidsdrempel als de mobiliteitsdrempel ook weg te nemen.

De ontwikkelingen die we binnen het project hebben meegemaakt, laten zien dat een gebied als Zeeland een grote behoefte heeft aan een bindend idee, dat diep in de cultuur en de diversiteit van de provincie is geworteld. Het tot stand komen van Feest van Herkenning bood aan oudere mensen in Zeeland een dergelijk idee aan: de meest kwetsbare ouderen een prettige dag verzorgen door samen in een 'geschiedeniskoffer' te duiken en allemaal eigen herinneringen te gebruiken als middel voor een gezellige en zinvolle interactie.

Om nog beter de drijfveren van de vrijwilligers in kaart te brengen hebben we aan een groep vrijwilligers gevraagd om een enquête in te vullen over hun drijfveren t.o.v. vrijwilligerswerk

(Bijlage 8). We hebben 14 formulieren teruggekregen. De antwoorden bevestigen het beeld dat we uit diverse gesprekken en de focusgroepen hebben gevormd, nl. dat het doen van vrijwilligerswerk een dubbele impact heeft. Het helpt kwetsbare mensen in je omgeving, en tegelijkertijd is dit werk een bron voor empowerment voor de vrijwilliger zelf, een manier om om te gaan met de eigen kwetsbaarheid.

Hierbij enkele voorbeelden:

Mijn persoonlijke drijfveren om vrijwilligerswerk te doen zijn...

met mensen in contact zijn
wat kunnen aanbieden

Te voorkomen dat ik eenzaam wordt
worden na het overlijden van mijn man

Speelt vrijwilligerswerk een rol in de mate waarin iemand zich kwetsbaar kan voelen? Kunt u een voorbeeld hiervan geven?

deelname aan vrijwilligerswerk werdt drempel
verlaagd om te praten

Weer plezier krijgen in werk.

Kunt u *kwetsbaarheid* in uw eigen woorden beschrijven? U kunt ook 2-3- begrippen noemen die u met kwetsbaarheid associeert.

ontbreken netwerk / gemist worden / omzien
naar elkaar

gezondheid, geslotenheid, snel mee, de horizon niet
goed meer zien

We zien dat vrijwilligerswerk voor de oudere generatie vaak is gebaseerd op een wisselwerking: door het geven van aandacht, kennis en tijd aan anderen, ontwikkelen vrijwilligers zelf nieuwe contacten; ze bemachtigen nieuwe kennis en krijgen daarnaast het gevoel dat ze ergens bij horen.

Uit landelijk onderzoek blijkt dat vrijwilligers zich tegenwoordig minder lang aan organisaties binden (Van Vliet et al., 2004). Voor FvH is het juist anders. Dit heeft o.a. te maken met de inspirerende inhoud van het werk dat FvH aanbiedt voor de mensen van de oudere generatie. Maar ook maakt de diversiteit van het culturele landschap in Zeeland het voor iedereen mogelijk om een persoonlijke aansluiting bij dit vrijwilligerswerk te vinden.

FvH kiest vandaag voor uitbreiding van de doelgroep. Deze ontwikkeling is door vele vrijwilligers omarmd, omdat de bijeenkomsten met thuiswonende ouderen in Zeeland niet alleen door de deelnemers maar ook door de vrijwilligers worden gewaardeerd:

'Vanmiddag een prachtige bijeenkomst gehad. Enthousiaste mensen, die echt een middagje uit waren!'

'We zijn begonnen met een voorstelrondje en dat leverde een bijzondere samenstelling op. Naast Zeeuwen was er iemand uit Peru, uit Portugal, uit Turkije en uit Suriname. Allemaal Nederlandssprekend, en wat bleek, heel veel dezelfde herinneringen. Dat gaf wel een speciaal tintje aan deze middag, want we konden kijken en vergelijken!'

Dit laatste verslag voegt nog een belangrijke dimensie aan het werk van FvH toe, nl. dat herinneringen een brugfunctie kunnen hebben tussen mensen met diverse culturele achtergronden die naast elkaar wonen. Dit aspect verdient zeker nader onderzoek in mogelijke vervolgstudies.

VI. RESULTATEN EN AANBEVELINGEN

In deze paragraaf geven we een samenvatting van de belangrijkste resultaten van ons onderzoek.

Resultaten in cijfers:

Aantal thuiswonende mensen aan wie in de loop van het project herinneringsbijeenkomsten zijn aangeboden:	Ca. 530
Aantal bijeenkomsten die door de vrijwilligers van FvH voor nieuwe groepen zijn georganiseerd:	31 t/m oktober 2018, en nog 10 gepland tot eind 2018 (n.a.v. de activiteiten van het project)
Aantal nieuwe vrijwilligers:	50 (peildatum: eind oktober). Daarmee telt FvH in totaal 103 vrijwilligers!
N.a.v. de publicatie van de krant Zeeuws Weerzien zijn er 8 bijeenkomsten in samenwerking met lokale musea georganiseerd.	
Aantal bezoekers:	122
Aantal vrijwilligers die de bijeenkomsten binnen het MIM project hebben verzorgd:	29
Aantal schriftelijke reacties die FvH heeft ontvangen n.a.v. de publicatie van de krant:	>80 mails, kaarten en brieven (peildatum: eind oktober) >80 reacties op de prijsvraag

Uitgangspunten voor het werken met (kwetsbare) ouderen

Deze uitgangspunten distilleren we uit onze synergetische analyse van het voor ons relevante onderzoek in wetenschappelijke literatuur en de empirische data die tijdens ons project zijn gegenereerd.

1. Kwetsbaarheid zien we als een dynamisch begrip. Kwetsbaar-zijn is voor veel ouderen geen vaste status quo; het zich kwetsbaar voelen hangt van veel factoren af, zoals de gezondheid en de aanwezigheid van een goed sociaal netwerk. Daarenboven is kwetsbaarheid een tijds- en ruimte-sensitief begrip; het is geen vast gegeven. Een voorbeeld uit onze data: na het overlijden van haar levenspartner voelt een persoon zich zeer kwetsbaar en neemt het besluit om geen vrijwilligerswerk te gaan doen, waarvoor zij zich eerder heeft opgegeven. FvH houdt echter het contact 'warm'. Na enkele maanden komt deze persoon terug op haar besluit en geeft ze zich alsnog op om mee te doen in de stichting. De drempel om deze stap te nemen is door FvH zo laag mogelijk gehouden.
2. Een eerste stap in de richting van het vergroten van de eigen vitaliteit is je eigen kwetsbaarheid kunnen erkennen, aldus veel vrijwilligers van FvH. Ouderen die voor vrijwilligerswerk kiezen, geven impliciet aan dat ze behoefte hebben aan een betere structuur van hun alledaagse leven en aan een breder sociaal netwerk. Ook de

- thuiswonende ouderen die naar de herinneringssessies van FvH zijn gekomen waren bereid hierover in gesprek te gaan: <https://vimeo.com/294600073> ³
3. Ook de behoefte aan sociaal contact is geen constant gegeven (C. R. Victor, 2015; C. R. Victor & Bowling, 2012). Ten minste twee factoren spelen hier een voorname rol:
 - (a) Tijd en frequentie van de activiteit: het is van belang om je behoefte aan contact aan te kaarten bij de groep met wie je aan de slag wil gaan. Denk bijvoorbeeld aan de toename van het gevoel van eenzaamheid tijdens de feestdagen, de weekends of de zomervakantie. Binnen ons project hebben we dankzij een van onze projectleden, de zondagmiddag geïdentificeerd als een belangrijk moment waarop ouderen contact op prijs kunnen stellen.
 - (b) Inhoud: de behoefte aan diepgaand contact verschilt per persoon. Uit de ervaring van de vrijwilligers van FvH blijkt dat veel contacten eenmalig blijven; een enkeling zoekt naar verdieping en structurele verbindingen door zich na afloop van de bijeenkomst als vrijwilliger aan te melden. Dit neemt niet weg dat tijdens de herinneringsbijeenkomsten de interactie van eenieder levendig en oprecht is. De mensen die naar de museumbijeenkomsten zijn gekomen hebben structureel gevraagd naar meer bijeenkomsten. En het blijft van groot belang om informatie over FvH aan mensen door te geven. Zo houd je de deur open voor diegenen die wel willen maar nog niet durven mee te doen.
 4. Oudere mensen op leeftijd, die zich als kwetsbaar durven op te stellen en die hun eigen kwetsbaarheid hebben geaccepteerd, zijn meestal niet op zoek naar vrijwilligerswerk, ook niet wanneer de mobiliteitskwesatie opgelost kan worden. Hier refereren we aan de mensen in de 'vierde leeftijd', de oudste categorie dus, volgens de begrippen die in de kritische en sociale gerontologie worden gehanteerd (Gilleard & Higgs, 2013; Lange, 2008). Kwetsbare ouderen laten een evenwichtige zelfreflectie zien en geven aan niet langer in staat te zijn of behoefte te hebben om vrijwilligerswerk te doen. Deze conclusie trekken we op grond van gesprekken die onze vrijwilligers met oudere deelnemers van de herinneringsbijeenkomsten hebben gevoerd. Er bestaat echter een verschil tussen het simpele consumeren van het aanbod van FvH en de mogelijkheid om hierover in gesprek te gaan. Ouderen stellen het vaak op prijs om hun positie te kunnen toelichten. Daarom blijft de uitnodiging om (weer) mee te doen een goede manier om (weer) in gesprek met de deelnemers te komen.

Voorwaarden waaronder de vrijwilligers van FvH de doelgroepen goed kunnen bereiken en hun werk goed kunnen doen

1. Remiscentiewerk is een vertrouwd middel om een zinvolle interactie tussen ouderen te faciliteren, ook wanneer de deelnemers van de bijeenkomsten elkaar niet kennen. Inzicht en kennis over remiscentiewerk wordt in het trainingsprogramma van de stichting verzameld en door middel van periodieke training aan de vrijwilligers overgedragen. Samenwerking met professionals en onderzoekers is hier een pre.
2. De vrijwilligers van de stichting stellen zelf hoge eisen aan hun werk. Dit vertaalt zich in de eisen die ze ook aan de nieuwe leden willen stellen: kennis over remiscentiewerk, over dementie en over het culturele erfgoed van Zeeland. Daarnaast blijft het van belang dat ook de vrijwilligers die al lang bij FvH betrokken zijn, aan hun kritische zelfreflectie blijven

³ Tijdelijk met wachtwoord: herinnering

werken, en ook aan hun sociale vaardigheden en aan acceptatie van de diversiteit van levensstijlen en achtergronden.

3. Ongewenste 'professionalisering' van het vrijwilligerswerk moet in de gaten gehouden worden. Vrijwilligers mogen niet het werk van professionals gaan doen. Ook kunnen ze niet als professionals op hun activiteiten afgerekend worden. Dit is noch professioneel noch moreel verantwoord (Trappenburg, 2016). Intussen laten de cijfers van SCP zien dat ca 40% van de zorg-vrijwilligers al eerder in de zorg- of welzijnssector hebben gewerkt (Klerk et al., 2014; Trappenburg, 2016), of ze zijn ervaringsdeskundigen die zelf een familielid aan dementie hebben verloren. Het bestuur van FvH schenkt veel aandacht aan deze kwestie.
4. Te allen tijde moeten de vrijwilligers plezier blijven beleven aan hun werk. Een zinvolle dag voor de deelnemers van een herinneringsbijeenkomst is ook voor de vrijwilliger als zodanig bedoeld. Verslagen maken, interviews gebruiken en trainingdagen organiseren behoren tot de opties, die het werk en enthousiasme van de vrijwilligers kunnen verlevendigen. Dit maakt een onderdeel uit van het trainingsprogramma van FvH (Bijlage 9).
5. Een goede naamsbekendheid van FvH is onmisbaar indien de stichting meer mensen wil laten meedoen aan haar inspirerende activiteiten en indien FvH met diverse overheids-, zorg-, welzijns- en vrijwilligersorganisaties duurzame samenwerkingsverbanden wil opbouwen. Mede daarom is een van de speerpunten van het nieuwe communicatieplan het voortzetten van de krant Zeeuws Weerzien, mits de financiële middelen hiervoor worden gevonden. De voorwaarden hiervoor worden verder uitgewerkt. Dit spin-off project van MIM wordt door een lid van de MIM-projectgroep begeleid en met een groep vrijwilligers uitgevoerd.
6. De afstand tussen een initiatief van een vrijwilligersorganisatie en de eindgebruiker daarvan moet overzichtelijk zijn en binnen het bereik van de organisatie liggen. Een belangrijke schakel in deze verbinding is de professional. Dit kan een zorg- of welzijnsprofessional zijn, of een beleidsmedewerker van de gemeente of het provinciehuis. De goede wil en deskundigheid van deze professionals kunnen ervoor zorgen dat het vrijwilligerswerk op soepele wijze bij de juiste mensen terecht komt.

De rol van de participatieve benadering voor een vrijwilligersorganisatie

1. Elke vrijwilligersorganisatie wordt gedragen door de goede wil van de deelnemers. De stabiliteit van de vrijwilligersorganisatie wordt goed geborgd wanneer de deelnemers zich persoonlijk betrokken voelen. Dit kan worden bereikt wanneer (1) de organisatie een horizontale structuur heeft, en (2) wanneer de vrijwilligers inspraak hebben bij zowel de dagelijkse gang van zaken als de strategie voor de toekomst.
 - (1) Onder horizontale structuur begrijpen we een brede spreiding van verantwoordelijkheden onder een grote groep vrijwilligers. Met een dergelijke structuur zorgt de organisatie ervoor dat een uitval van bv. een van de coördinatoren of bestuursleden geen doorslaggevende consequenties heeft voor de hele organisatie.
 - (2) Participatief werken betekent dat er ruimte is voor een open discussie over zowel de dagelijkse gang van zaken als over de strategie van de hele organisatie. Iedere mening

is waardevol; een verschil van mening wordt niet weggestopt, maar met elkaar besproken in een transparante en open discussie.⁴

2. Hoe meer vrijwilligers zich betrokken voelen bij het bepalen van de toekomst van de organisatie, des te meer voelen ze zich eigenaren van de organisatie. Dit hebben we in ons project teruggezien zowel binnen de projectgroep als in berichten van de vrijwilligers die in hun eigen regio's MIM activiteiten binnen het project gingen organiseren. NB: Pas toen de vrijwilligers zelf bijeenkomsten met thuiswonende mensen hadden begeleid, wisten ze de waarde daarvan goed te kunnen inschatten.
3. Het werven van nieuwe vrijwilligers lukt alleen als de bestaande vrijwilligers zich als ambassadeurs van FvH voelen en presenteren. Ambassadeerschap betekent: achter de ontwikkelingen van de stichting staan; Zeeuws-breed denken en werken; open zijn voor participatie en diversiteit van alle groepen ouderen; initiatief nemen en terugkoppeling geven aan andere vrijwilligers en het bestuur van de stichting.

Werken als vrijwilligersorganisatie in Zeeland als dunbevolkt gebied

1. Zeeland als dunbevolkt gebied wordt getypeerd door grote culturele verschillen tussen verhoudingswijs kleine groepen van de bevolking. Een organisatie die Zeeland-breed wil opereren, moet rekening houden met een bepaalde mate van geslotenheid, waarmee men binnen de kleine kernen de eigen waarden en tradities steeds probeert af te schermen. Maar zoals het werk van FvH laat zien, is deze afscheiding niet waterdicht. De activiteiten binnen ons project laten zien dat zowel elke kern als de hele stichting kunnen profiteren wanneer men met respect en oprechte nieuwsgierigheid een kijkje neemt in de gewoontes en gebruiken van elkaar. FvH brengt kennis mee door museumvoorwerpen vrij te geven voor herinneringsbijeenkomsten. De vrijwilligers uit de diverse geografische kernen hebben toegang tot diverse lokale organisaties, zoals bijvoorbeeld kerkgemeenschappen, die juist goed op de hoogte zijn wie in hun gemeenschap kwetsbaar en eenzaam is en een steuntje in de rug zou kunnen gebruiken.
2. Uit gesprekken met Zeeuwen blijkt dat het kwetsbaar of eenzaam worden in een dunbevolkt gebied als Zeeland veelal anders wordt opgevat dan elders: 'Je bent geboren met het idee dat je vroeger of later alleen zal zijn' of 'Op het platteland zijn je dichtste burens pas 300 meter verder op...' Er is geen angst of verdriet aan gekoppeld; het is eerder een existentieel besef en acceptatie van het onvermijdelijke. We kunnen deze opvattingen niet als typerend voor de hele Zeeuwse bevolking duiden, daarvoor is veel meer onderzoek nodig. Wel hebben we gemerkt dat het sentiment herkenbaar is voor veel ouderen die in Zeeland geboren en getogen zijn.
3. Er zijn veel initiatieven voor kwetsbare ouderen op touw gezet, ook in Zeeland. Een van de problemen rond kwetsbaarheid in een dunbevolkt gebied is niet het aantal activiteiten, maar de bekendheid bij de juiste doelgroep en de spreiding ervan. Voorlichting en het faciliteren van de mobiliteit van de ouderen die deel willen/kunnen nemen aan diverse activiteiten in diverse regio's, is in feite belangrijker dan het telkens bedenken van nieuwe initiatieven.

⁴ Beide punten werden in het project aangepakt. De projectgroep zorgde voor een breder draagvlak binnen de organisatie en fungeerde als opvangnet voor vragen die niet door het bestuur behandeld hoeven te worden. De projectgroep is bereid om als klankbordgroep voor de stichting te fungeren, ook na afloop van het project, in goed overleg met het bestuur en aangevuld met leden uit alle regio's van Zeeland.

Aanbevelingen voor FvH en andere vrijwilligersorganisaties

Vrijwillig vrijwilligers blijven: onze participatiemaatschappij verlegt het accent van het vrijwilligerswerk naar een structureel verleende en onbetaalde maatschappelijke bijdrage. We achten vrijwilligerswerk als niet vanzelfsprekend. Het 'vrijwillig iets doen' dient gekoesterd en gewaardeerd te worden. Het predicaat *vrijwillig* mag niet uitgehold worden.

Efficiënt werken: we hebben de voorkeur om verdieping te geven en spreiding te faciliteren van activiteiten die er al zijn en goed werken. Daarom heeft FvH voor diverse trajecten gekozen die op het oorspronkelijke idee van herinneringsbijeenkomsten gebaseerd zijn. Feest van Muziek (FvM) ontwikkelt een vergelijkbaar concept, in bijeenkomsten waar muziekinstrumenten worden gebruikt en veel wordt gezongen. Een belangrijke overeenkomst met FvH is dat ook FvM de deelnemers op prettige wijze prikkelt om mee te doen en zich te uiten. MIM gaat op basis van de succesvolle formule van reminiscentiewerk op zoek naar nieuwe groepen deelnemers. Hiermee volgt FvH een ontwikkeling die bij vrijwilligersorganisaties in heel Nederland plaatsvindt, nl. het verplaatsen van het accent in het werken met oudere mensen van zorg naar welzijn. Het succesvolle nieuwe idee ligt niet ver buiten het oorspronkelijke doel en lijkt, uitgaande van de eerste ervaringen, levensvatbaar.

Duurzame samenwerkingsverbanden creëren: we hebben geen enkele vrijwilligersorganisatie gezien die afzonderlijk de gestelde doelen kan bereiken. Een organisatie die de ambitie heeft om op provinciaal niveau te opereren, en zeker in een krimpgebied, is genoodzaakt om zich goed te positioneren in relatie tot de andere vrijwilligersorganisaties en initiatieven, de professionele zorg- en welzijnsorganisaties en de diverse bestuurlijke organen en gemeentes. FvH kon het afgelopen jaar, dankzij de financiële en in-kind steun van FNO door middel van trainingen en workshops, ook investeren in relaties met diverse stakeholders in Zeeland, die als partners met FvH kunnen en willen samenwerken. Duurzame samenwerkingsverbanden vragen om veel tijd en inzet; dit werk moet na het afronden van het MIM-project voortgezet worden.

Communicatie professioneel aanpakken: elk nieuw initiatief dient vanaf het begin goed na te denken over de vraag: wat onderscheidt ons van alle andere reeds bestaande initiatieven? De boodschap moet helder geformuleerd worden; het moet duidelijk zijn wie de doelgroep van het initiatief is, en de communicatiemiddelen moeten bij het doel en de doelgroep passen. Vaak is professionele ondersteuning nodig om een goed communicatieplan op te zetten. FvH heeft heel veel baat gehad van het feit dat een van de leden in het MIM-project een professionele achtergrond heeft in communicatie. Voor een structurele aanpak van het aspect communicatie vinden we echter dat er door de gemeentes plaatselijke steunpunten in het leven geroepen dienen te worden. Een dergelijk steunpunt dient aan de diverse vrijwilligersorganisaties en burgerinitiatieven in de omgeving professionele ondersteuning op het gebied van communicatie te verschaffen. Niet al het werk valt hier onder 'vrijwilligerswerk'.

Diversiteit respecteren: zonder begrip voor de verschillen in de culturele achtergronden van de doelgroep kunnen vrijwilligers hun werk niet goed doen. In Zeeland gaat het over kennis

van het Zeeuws erfgoed en het bij voorkeur spreken of verstaan van een van de dialecten. Voordat de doelgroep benaderd kan worden is het van belang dat de vrijwilliger, met steun van de eigen organisatie, de context, geschiedenis en cultuur van het gebied waar zij/hij aan de slag gaat in beeld brengt, indien nodig bestudeert en, zonder eigen oordeel, accepteert. Trainingen en intervisies zijn goede middelen om hier vorm aan te geven.

Verstarring voorkomen: wanneer een vrijwilligersorganisatie gedurende een langere periode goede resultaten boekt, kan de kritische zelfreflectie verminderen. Dit resulteert erin dat bv. vervoltrainingen als overbodig worden ervaren of dat nieuwe vormen van werk worden afgewezen. Het MIM-project heeft ervoor gezorgd dat de vrijwilligers van FvH anders naar hun werk en naar hun doelgroep zijn gaan kijken. Gedurende het afgelopen jaar hebben ze ook gezien dat de samenwerking met andere organisaties veel breder opgezet kan worden dan eerder het geval was.

VII. BIJDRAGE AAN HET PROGRAMMA MEER VEERKRACHT, LANGER THUIS

Van kwetsbaarheid naar veerkracht

Zowel de vrijwilligers van FvH als de ouderen voor wie de herinneringssessies worden georganiseerd, kunnen baat hebben bij de activiteiten die FvH voornemens is om in de komende jaren te blijven organiseren. Ons onderzoek toont aan dat het werk van FvH een bijdrage kan leveren aan de veerkracht van ouderen die langer thuis blijven wonen.

Veerkracht is een complex begrip, dat afkomstig is uit de studies binnen de positieve- en de ontwikkelingspsychologie. Ons uitgangspunt voor dit onderzoek is dat we veerkracht niet als het tegenovergestelde van kwetsbaarheid definiëren. De praktijk van onze ontmoetingen met oudere deelnemers van de herinneringssessies leert dat ouderen tegelijkertijd zowel veerkrachtig als kwetsbaar kunnen zijn. In de wetenschappelijke literatuur komen we een definitie van veerkracht tegen, die bepaald wordt als de brug tussen het vermogen om veroudering aan te kunnen en het zich verder te kunnen ontwikkelen (Leipold & Greve, 2009). Met andere woorden: een persoon is veerkrachtig als zij/hij op veranderingen kan anticiperen en er vervolgens ook mee kan omgaan.

In diverse studies wordt vastgesteld dat veerkracht een gelaagd begrip is. Het kan gezien worden als een persoonlijke trek, geworteld in de eigen overtuigingen en het eigen vermogen. Maar veerkracht is ook gekoppeld aan het interactieve domein, waar de aanwezigheid van familie, vrienden en/of andere sociale netwerken een rol speelt in de mate waarop een persoon zich kwetsbaar of veerkrachtig voelt. Bovendien is veerkracht afhankelijk van de maatschappelijke structuren die een persoon in een kwetsbare situatie kunnen opvangen (Janssen, Van Regenmortel, & Abma, 2011).

In het kader van deze definitie van veerkracht hebben we gepoogd onze bevindingen te vertalen in een methode die de kern van de activiteiten van de stichting weergeeft. Deze methode hebben we WIP genoemd, als metafoor van ons streven naar een evenwicht tussen kwetsbaarheid en veerkracht op latere leeftijd. Het uitgangspunt voor de WIP-methode is dat het proces van het ouder worden altijd gepaard gaat met stijgende kwetsbaarheid. Het verlies van dierbaren, diverse fysieke aandoeningen, een broze gezondheid, een gebrek aan mobiliteit en het inleveren van de eigen regie zijn belangrijke onderdelen daarvan.

Tegelijkertijd laat het vrijwilligerswerk van FvH zien dat we gezamenlijk een ruimte kunnen creëren, waar zelfs de meest kwetsbare deelnemers van de herinneringssessies zich veerkrachtiger kunnen voelen. Het is niet toevallig dat we de onderdelen van veerkracht met behulp van werkwoorden hebben geformuleerd. Veerkracht vraagt om actie, d.w.z. om een actieve keuze van mensen om mee te doen teneinde mee te blijven tellen. De acties die FvH op het oog heeft zijn laagdrempelig en daarom zelfs voor de meest fragiele ouderen geschikt: een wens om nieuwe mensen te ontmoeten, je eigen verhaal over het verleden te delen of herinneringen samen met anderen op te halen en, indien gewenst, zelf mee te gaan doen in de activiteiten van FvH.

De WIP-methode van FvH staat voor Weerzien – Inclusie – Participatie.

Weerzien betekent dat ouderen elkaar weer kunnen zien en ontmoeten, dat ze het gevoel van het erbij horen terug kunnen krijgen en dat hun gezamenlijke herinneringen een bindmiddel vormen voor communicatie en interactie. Weer meetellen in de maatschappij, d.w.z. ook weer gezien worden.

Inclusie betekent dat de vrijwilligers van FvH hun netwerk openstellen voor de oudere deelnemers. Zij gaan interactief aan de slag en nodigen andere ouderen uit om hun eigen verhaal te vertellen, nieuwe contacten op te bouwen en, voor zover mogelijk, ruimte te

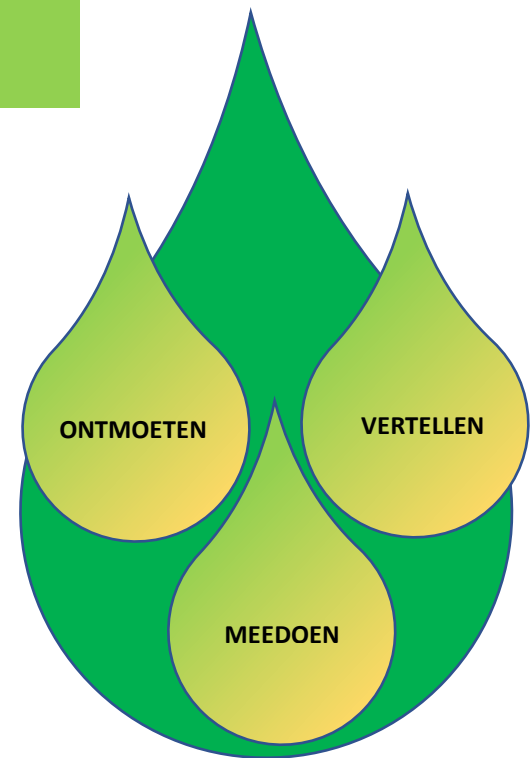
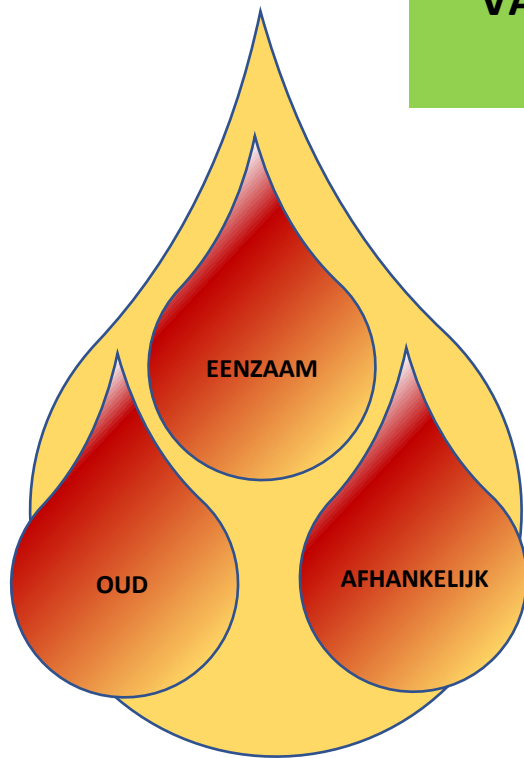
creëren voor nieuwe vriendschappen en relaties. Diversiteit wordt door FvH omarmd: elk dialect wordt aangehoord, elke streekdracht wordt bewonderd en elke traditie wordt gerespecteerd.

Participatie betekent dat iedereen die haar/zijn stem wil laten horen, welkom is om mee te doen. Meedoen is meetellen, aldus ons project. Participatie is ook een uitdaging voor FvH, want een verschil van meningen is in een meerstemmige organisatie onvermijdelijk. Participatie maakt niet alleen de vrijwilligers en de deelnemers van de herinneringssessies, maar ook de organisatie als geheel veerkrachtiger. Participatie is daarom een prachtig instrument, dat de duurzaamheid van FvH kan waarborgen. FvH heeft nu de eerste stap genomen om zich de participatieve methode eigen te maken.

Hieronder volgt een schematisch beeld van de WIP methode van FvH.

VAN KWETSBAARHEID NAAR VEERKRACHT DE WIP METHODE VAN FvH

W WEERZIEN
I INCLUSIE
P PARTICIPATIE

KWETSBAARHEID

VEERKRACHT

VIII. AFSLUITEND: HOE VERDER?

Hoe zorgen we ervoor dat we een kwetsbare oudere individu niet uit het oog verliezen? En welke rol kan hier een vrijwilligersorganisatie spelen?

In onze maatschappij beperken zich de grote verhalen (grand narratives) over het ouder worden vaak tot een verhaal over aftakeling, dementie of eenzaamheid aan de ene kant, en een relaas van koopkrachtige en vitale ouderen aan de andere (de Medeiros, 2016). Dit projectverslag vertelt volgens ons een wat genuanceerder verhaal, over hoe kwetsbaarheid op leeftijd wordt ervaren, hoe we daarmee kunnen leren omgaan om onze veerkracht te verhogen en welke rol herinneringen daarin kunnen spelen.

Een belangrijk onderdeel van het succes van FvH is een tevreden vrijwilliger, die het werk doet wat zij/hij gepast en belangrijk vindt. De nieuwe ontwikkelingen die o.a. ons project in beweging heeft gezet, vragen om goede communicatie en een continue uitwisseling binnen de groeiende organisatie, in casu FvH. Als projectgroep constateren we dat een gedeeltelijke professionalisering van de organisatiestructuur van FvH onvermijdelijk is, als de stichting onverminderd de ambitie heeft om Zeeuws-breed te gaan opereren, nieuwe doelgroepen aan te boren en nieuwe activiteiten te ontwikkelen. Ook vraagt het om een nieuwe groep vrijwilligers, die competenties hebben om bijvoorbeeld het communicatie-, educatie- en personeelsbeleid van deze organisatie op een ander niveau te kunnen tillen. Na afloop van het project is onze projectgroep bereid om het bestuur bij te staan, als klankboardgroep, die steeds meedenkt in het bepalen van de strategie voor de komende jaren.

IX. REFERENTIES

- Abbott, S., Fisk, M., & Forward, L. (2000). Social and democratic participation in residential settings for older people: realities and aspirations. *Ageing & Society*, 20, 327–340. Retrieved from <https://www.cambridge.org/core/terms>.
- Abma, T. A., & Widdershoven, G. (2006). *Responsieve methodologie: interactief onderzoek in de praktijk*. Den Haag: LEMMA.
- Barnes, M. (2005). The same old process? Older people, participation and deliberation. *Ageing and Society*, 25(02), 245–259. <https://doi.org/10.1017/S0144686X04002508>
- Baur, V., & Abma, T. (2012). ‘The Taste Buddies’: participation and empowerment in a residential home for older people. *Ageing and Society*, 32(06), 1055–1078. <https://doi.org/10.1017/S0144686X11000766>
- Baur, V., & Abma, T. (2015). Participatie en partnerschap in ouderenzorginstellingen. *Geron*, 17(2), 31–34. <https://doi.org/10.1007/s40718-015-0036-0> LK - <https://vu.on.worldcat.org/oclc/5843204080>
- Bendien, E. M. (2010). *From the Art of Remembering to the Craft of Ageing: A study of the Reminiscence Museum at Humanitas, Rotterdam*. Rotterdam: Stichting Humanitas.
- Bendien, E. M., Brown, S. D., & Reavey, P. (2010). Social remembering as an art of living: Analysis of a Reminiscence museum. In M. Domenech & M. Schillmeier (Eds.), *New technologies and emerging spaces of care* (pp. 149–167). Farnham: Ashgate.

- Bindels, J., Baur, V., Cox, K., Heijing, S., & Abma, T. (2014). Older people as co-researchers: a collaborative journey. *Ageing and Society*, 34(06), 951–973. <https://doi.org/10.1017/S0144686X12001298>
- Blommaert, M. F., & Van Galen, A. C. F. (2013). *Krimp in beeld : het krimpbeleid van de provincie Zeeland (2007-2012) Rapport van bevindingen*. Middelburg. Retrieved from <http://www.rekenkamerzeeland.nl/app/uploads/2015/03/Rapport-krimp-def-21102013.pdf>
- Bohlmeijer, E., Smit, F., & Cuijpers, P. (2003). Effects of reminiscence and life review on late-life depression: a meta-analysis. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 18(12), 1088–1094. <https://doi.org/10.1002/gps.1018>
- Bredewold, F. H., Duyvendak, J. W., Kampen, T., Tonkens, E., & Verplanke, L. (2018). *De verhuizing van de verzorgingsstaat: hoe de overheid nabij komt*. Amsterdam: Van Genneep.
- BritainThinks, UK, A., & Society, T. B. G. (2015). *Frailty: Language and Perceptions*. Retrieved from <https://www.nursingtimes.net/Journals/2015/07/23/o/e/e/Age-UK---BGS--Frailty-Final-Report.pdf>
- Buffel, T., Phillipson, C., & Scharf, T. (2012). Ageing in urban environments: Developing “age-friendly” cities. *Critical Social Policy*, 32(4), 597–617. <https://doi.org/10.1177/0261018311430457>
- De Jong, A. (PBL), & van Duin, C. (CBS). (2010). *Regionale prognose 2009-2040 vergrijzing en omslag van groei naar krimp*. Retrieved from <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2010/02/regionale-prognose-2009-2040-vergrijzing-en-omslag-van-groei-naar-krimp>
- Erlinghagen, M., & Hank, K. (2006). The participation of older Europeans in volunteer work. *Ageing and Society*, 26(04), 567–584. <https://doi.org/10.1017/S0144686X06004818>
- Gaag van der, N., & Beets, G. (2013). *Regionale toekomstbeelden behoefte aan langdurige zorg en de relatie met wonen*. Den Haag. Retrieved from https://pure.knaw.nl/portal/files/465028/2014_Van_der_Gaag_nidirapport_0012.pdf
- Gibson, F. (2011). *Reminiscence and life story work : a practice guide (4th ed. NV)*. London ; Jessica Kingsley Pub. Retrieved from http://www.123library.org/book_details/?id=16713
- Gilleard, C., & Higgs, P. (2013). The fourth age and the concept of a ‘social imaginary’: A theoretical excursus. *Journal of Aging Studies TA* -, 27(4), 368–376. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2013.08.004> LK - <https://vu.on.worldcat.org/oclc/5148394433>
- Heijmans, A., Woelders, S., & Abma, T. (2018). Versterking bewonersparticipatie met de PARTNER-benadering in een woonzorgcentrum. *Geron*, 20(1), 37–40. <https://doi.org/10.1007/s40718-018-0012-6>

- Hoijtink, M. (2014). Het stille ongemak. *Maatwerk*, 15(4), 5–5. <https://doi.org/10.1007/s12459-014-0051-6>
- Janssen, B. M., Van Regenmortel, T., & Abma, T. A. (2011). Identifying sources of strength: Resilience from the perspective of older people receiving long-term community care. *European Journal of Ageing*, 8, 145–156. <https://doi.org/10.1007/s10433-011-0190-8>
- Klerk, M. de, Boer, A. de, Kooiker, S. E., Plaisier, I., Schyns, P., Ross, J., & Planbureau., S. en C. (2014). *Hulp geboden : een verkenning van de mogelijkheden en grenzen van (meer) informele hulp. SCP-publicatie, 1568-1262 ; 2014-27 TA* -. Den Haag: Sociaal En Cultureel Planbureau. Retrieved from <http://www.scp.nl/dsresource?objectid=37182&type=org> LK - <https://vu.on.worldcat.org/oclc/890945661>
- Lange, F. de. (2008). *De armoede van het zwitserlevengevoel : pleidooi voor beter ouder worden*. Zoetermeer: Meinema.
- Leipold, B., & Greve, W. (2009). Resilience: A conceptual bridge between coping and development. *European Psychologist*, 14(1), 40–50.
- Meulenkamp, T., Waverijn, G., Langelaan, M., Hoek van der, L., Boeije, H., & Rijken, M. (2015). *Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking, ouderen en de algemene bevolking. Rapportage participatiemonitor 2015*. Utrecht. Retrieved from <http://www.nivel.nl>
- Prager, E. (1995). The older volunteer as research colleague: toward “generative participation” for older adults. *Educational Gerontology: An International Quarterly*, 21(3), 209–218. <https://doi.org/10.1080/0360127950210302>
- Shank, K. S. H., & Cutchin, M. P. (2016). Processes of developing “community livability” in older age ☆. *Journal of Aging Studies*, 39, 66–72. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2016.11.001>
- Tonkens, E., van den Broeke, J., & Hoijtink, M. (2008). *Op zoek naar weerkaatst plezier. Samenwerking tussen mantelzorgers, vrijwilligers, professionals en cliënten in de multiculturele stad*. Nicis Institute. <https://doi.org/10.1177/1745691612459060>.
- Tonkens, E., Verplanke, L., Bochove, M. Van, & Duyvendak, J. W. (2014). *We kunnen niet te veel aan vrijwilligers overlaten*. Sociale Vraagstukken. Retrieved from <https://dare.uva.nl/search?identificer=2d4e53e1-55f9-41cd-ba30-feabbbcb0e5f>
- Trappenburg, M. (2016). *Helpen als ambacht Arbeidsdeling in de participatiemaatschappij*. Utrecht. Retrieved from https://margotrappenburg.nl/wp-content/uploads/2016/04/ZqxxwamJoD_Margo_Trappenburg_-_Helpen_als_ambacht.pdf
- Van Bochove, M., Tonkens, E., & Verplanke, L. (2014). *Kunnen we dat (niet) aan vrijwilligers overlaten?* Retrieved from

http://kks.verdus.nl/upload/documents/Eindrapport_Kunnen_we_dat__niet__aan_vrijwilligers_overlaten.pdf

- Van Vliet, K., Duyvendak, J. W., Boonstra, N., & Plemper, E. (2004). *Toekomstverkenning ten behoeve van een beroepstructuur in zorg en welzijn*. Retrieved from https://www.verwey-jonker.nl/doc/participatie/D5961719_2edruk_def.pdf
- Victor, C. R. (2015). Loneliness and Later Life Concepts, Prevalence, and Consequences What Is Loneliness? In A. Rokach & A. Scha'ked (Eds.), *Addressing Loneliness : Coping, Prevention and Clinical Interventions* (pp. 172–188). New York, NY: Psychology Press.
- Victor, C. R., & Bowling, A. (2012). A longitudinal analysis of loneliness among older people in Great Britain. *Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, *146*(3), 313–331. <https://doi.org/10.1080/00223980.2011.609572>
- Victor, C., Sullivan, M. P., Woodbridge, R., & Thomas, M. (2015). Dancing with Loneliness in Later Life : A Pilot Study Mapping Seasonal Variations. *The Open Psychology Journal*, *8*(8), 97–104. <https://doi.org/10.2174/1874350101508010097>
- Walker, A. (2007). Why involve older people in research? *Age and Ageing*, *36*, 481–483. <https://doi.org/10.1093/ageing/afm100>
- Warmoth, K., Lang, I. A., Phoenix, C., Abraham, C., Andrew, M. K., Hubbard, R. E., & Tarrant, M. (2016). “Thinking you’re old and frail”: A qualitative study of frailty in older adults. *Ageing and Society*, *36*(7), 1483–1500. <https://doi.org/10.1017/S0144686X1500046X>
- Webster, J. D., & Haight, B. K. (2002). *Critical advances in reminiscence work : from theory to application*. New York: Springer. Retrieved from <http://public.eblib.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=423357>
- Westendorp, R. (2015). *Oud worden zonder het te zijn : over vitaliteit en veroudering. Dwarsligger* ([Veertiend]). [Amsterdam]: [Dwarsligger].
- Westerhof, G. J., Bohlmeijer, E., & Webster, J. D. (2010). Reminiscence and mental health: a review of recent progress in theory, research and interventions. *Ageing and Society*. Cambridge University Press. <https://doi.org/DOI:10.1017/S0144686X09990328>
- Wiles, J. L., Leibing, A., Guberman, N., Reeve, J., & Allen, R. E. S. (2012). The Meaning of “Aging in Place” to Older People. *The Gerontologist*, *52*(3), 357–366. <https://doi.org/10.1093/geront/gnr098>

X. BIJLAGEN

Bijlage 1

Beste vrijwilliger,

Ieder contact dat ten behoeve van het project wordt gelegd, wordt gedocumenteerd. Deze informatie wordt vertrouwelijk behandeld en bewaard voor de doeleinden van het wetenschappelijk onderzoek. De gegevens die hieronder worden genoteerd, worden vervolgens gecodeerd en anoniem gebruikt. De contactgegevens worden uitsluitend voor communicatie-doeleinden van de stichting van Feest van Herkenning gebruikt, indien de respondent daarvoor *expliciet* toestemming heeft verleend.

Voor het voeren van groeps gesprekken of individuele gesprekken krijgt U van het projectteam een handreiking en indien wenselijk, ook training aangeboden.

FORMAT VERSLAG GESPREKKEN

Meedoen is Meetellen

NAAM RESPONDENT (-EN) / BESCHRIJVING GROEP:

LEEFTIJD (indien bekend):

DATUM EN PLAATS GESPREK:

ADRES EN/OF TELEFOONNUMMER (GEINTERESSERDE OF CONTACTPERSOON VAN DE ORGANISATIE):

EMAILADRES (-SEN):

KORTE BESCHRIJVING VAN DE INHOUD VAN GESPREK / WAT VIEL U HET MEEST OP TIJDENS HET GESPREK?:

WELKE VRAGEN HEEFT DE RESPONDENT ZELF GESTELD?:

KOMT DE RESPONDENT NAAR AANLEIDING VAN DIT GESPREK NAAR EEN VAN DE HERINNERINGSSESSIES OF INFORMATIEBIJENKOMSTEN?:

ZO NIET, WEET U WAAROM?:

Bijlage 2

Enquête inventarisatie contacten vrijwilligers

Beste [naam],

Op 15 september hebben we in feestelijke sfeer stilgestaan bij de erkenning voor onze activiteiten, die we deze zomer van het FNO hebben ontvangen. FNO heeft ons financiële steun toegezegd voor de uitvoering van een project. Dit is erop gericht om de werving van nieuwe vrijwilligers in Zeeland te faciliteren. Dit hoofddoel* geldt zowel voor het nieuwe project Feest van Muziek als voor de al langer bestaande herinneringssessies (Feest van Herkenning) met de koffers.

Om de doelen van het project te kunnen verwezenlijken zullen we onze activiteiten in drie stappen splitsen:

Zoek **Verleid** **Omarm**

Tijdens twee brainstormsessies in Rotterdam op 15 september hebben we gezamenlijk naar antwoorden gezocht op een tweetal vragen die betrekking hebben op de eerste twee stappen (zoek, verleid):

- Hoe, d.w.z. via welke kanalen benaderen en bereiken we de ouderen in Zeeland? (*Zoek!*)
- Hoe voeren we een gesprek met ouderen, dat ze zal stimuleren naar onze informatiebijeenkomsten te komen? (*Verleid!*)

Op grond van de brainstormsessies leggen we aan jullie deze korte enquête voor, teneinde concrete acties voor de komende periode te kunnen inplannen en indien nodig, gepaste ondersteuning aan jullie te kunnen bieden.

ENQUÊTE: INVENTARISATIE CONTACTEN VRIJWILLIGERS

Naam vrijwilliger:

Vraag I

Tot welke formele en informele organisaties heb je persoonlijk toegang? Je hoeft niet zelf een lid van deze organisatie te zijn, maar de organisaties dienen bij je in de buurt te zijn.

Hierbij volgt een rij van mogelijke organisaties (domeinen). Aanvullingen zijn zeer welkom:

* Dit hoofddoel gaat gepaard met twee neven doelstellingen (subsidievoorwaarden), t.w.

1. De verbetering van de kwaliteit van leven van ouderen in Zeeland (denk bijvoorbeeld aan eenzaamheid, een gebrek aan zinvolle activiteiten en de sterk verminderde mobiliteit bij de oudere generatie) en
2. De uitvoering van een wetenschappelijk onderzoek naar de voorwaarden voor participatie onder ouderen in dunbevolkte gebieden. Het project wordt uitgevoerd in samenwerking met VUmc.

- Kerkelijke of kerk-gebonden organisaties: ...
- Vrijwilligersorganisaties: ...
- Sportverenigingen: ...
- Welzijnsorganisaties (dagopvang, buurthuis, wijkcentra, etc.): ...
- Ouderenorganisaties: ...
- (Thuis-)Zorgorganisaties: ...
- Informele organisaties: vrouwenorganisaties, mannenorganisaties, hobbyclubs, etc.: ...
- Andere: ...

Vraag II

Bent je bereid om contact met deze organisaties te leggen teneinde in gesprek te gaan en ouderen voor onze bijeenkomsten of herinneringssessie uit te nodigen?
Het gaat over de contacten in jouw buurt.

Zo ja, wil je deze opsommen en naar ons terugmailen via: shvandam@zeelandnet.nl

- 1.
 - 2.
 - 3.
 - 4.
 - 5.
-

Bij voorbaat dank voor je reactie!

Voor vragen neem gerust contact op met:

Sylvia: shvandam@zeelandnet.nl

of Elena: e.bendien@vumc.nl

Terugmailen enquête naar: shvandam@zeelandnet.nl

Einde van de Bijlage 2

Bijlage 3

Voorbeeld maandelijks interne nieuwsbrief

You've got mail!

Nieuwskrant van en voor vrijwilligers van
Stichting Feest van Herkenning / Feest van Muziek

Nr 20

September 2018

Iets te melden of iets bijzonders beleefd? Een leuk nieuwtje om te delen?
Mail het de redactie: feestvanherkenning@gmail.com

Vanwege de vakantieperiode is er geen nieuwsbrief verschenen in de maanden juli en augustus. Maar de activiteiten stonden niet stil! Vandaar deze 'dikke' septembereditie. Veel leesplezier!

NIEUWS VAN DE WERKGROEP

Meedoen is meetellen (MIM)

*Het delen van herinneringen als middel voor ouderenparticipatie**

ZEEUWS WEERZIEN – DE GRATIS KRANT VOL HERINNERINGEN
"Het laatste nieuws, het laatste nieuws.....!" Onder grote belangstelling overhandigde krantenjongen Loek Barendregt uit Veere op maandag 20 augustus jl. het allereerste exemplaar van onze nieuwe krant *Zeeuws Weerzien* aan gedeputeerde Harry van der Maas.

Omroep Zeeland was erbij en zond een mooie impressie van de middag uit op tv, radio en internet. Ook de PZC besteedde ruimschoots aandacht aan de lancering van de krant. Mede dankzij deze persaandacht bleken vele Zeeuwen reikhalzend naar de krant uit te zien. Er is met man en macht gewerkt om de 50.000 kranten zo snel mogelijk op de toegezegde locaties te leveren. Maar sommige belangstellenden ging het niet snel genoeg en de aanvragen stroomden binnen via email, telefoon en website.

Inmiddels liggen de kranten in wachtkamers van ziekenhuizen, huisartsen en fysiotherapeuten. In bibliotheken, diverse musea en kerkelijke organisaties. Bij welzijns- en zorginstellingen, ontmoetingspunten en wooncentra. Maar ook bij lokale winkeliers, waaronder alle vestigingen van Emté supermarkten. We zijn zelfs door de gehele voorraad heen en verzoeken alle regiocoördinatoren om bij te houden op welke locaties wellicht nog exemplaren over blijven.

Velen van jullie hebben de krant helpen verspreiden in eigen buurt. Wij zijn benieuwd naar de reacties die daarbij zijn opgevangen. Vinden mensen de onderwerpen leuk? Hebben ze eigen, aanvullende verhalen bij de foto's en artikelen? Is er genoeg belangstelling voor een volgende editie? We horen het graag: weerzien@feestvanherkenning.info (Hanneke de Vroe) of secretariaat@feestvanherkenning.info (Sylvia van Dam). Deze nieuwe emailadressen zijn tegelijk met de krant geïntroduceerd.

In de krant staat een uitnodiging om één van onze kofferpresentaties bij te wonen (zie overzicht op deze pagina). Goed natuurlijk om mensen op te wijzen. Sowieso is de krant bij uitstek geschikt om met mensen in gesprek te raken. Het biedt op informele wijze gelegenheid om te polsen of iemand in de toekomst wellicht wat meer van ons wil horen. Misschien wil hij of zij vrijblijvend een bijeenkomst bijwonen? Of een keer mee op pad met een vrijwilliger? Maak gebruik van de mogelijkheid om via het overhandigen van een krant met iemand in contact te komen!

LEES VERDER OP DE VOLGENDE PAGINA:

- **Reacties op 'Zeeuws Weerzien'**
- **Eindconferentie MIM**

* In samenwerking met de afdeling Metamedica van VU Medisch Centrum ontvangt Stichting Feest van Herkenning subsidie van Fonds NUTS OHRA om te onderzoeken hoe 'kwetsbare ouderen' in Zeeland kunnen worden betrokken bij onze activiteiten. De werkgroep MIM fungeert daarbij als een soort denktank. De werkgroepleden gaan op pad om in hun eigen netwerk en/of bij aanverwante organisaties aandacht te vragen voor de brede inzetbaarheid van onze activiteiten. Onze boodschap: het samen delen van verhalen over vroeger en het uitwisselen van dierbare herinneringen met leeftijdgenoten, geeft positieve energie. De werkgroep bestaat voor een groot deel uit vrijwilligers van 1vH, die het leuk vinden om dit naast hun bestaande activiteiten te doen. Op 31 oktober wordt dit project afgesloten met een conferentie.

Agenda

Een overzicht van alle bijeenkomsten van Feest van Herkenning, Feest van Muziek en MIM treft u op de websites www.feestvanherkenning.info en www.feestvanmuziek.nl. Onderstaand een aantal bijzondere activiteiten.

SEPTEMBER	
	Kofferpresentaties voor belangstellenden uit heel Zeeland in diverse musea. 14.30 - 16.30 uur Toegang gratis, incl. consumptie
17	Fruiteeltmuseum (Kapelle) Stadhuismuseum (Zierikzee)
18	Terra Maris (Oostkapelle) Museum de Bevelanden (Goes)
24	Museum het Warenhuis (Axel) Meestof (Sint Annaland)
25	Museum Scheldewerf (Vlissingen) Goemanszorg (Dreilocher)
OKTOBER	
31	Eindconferentie MIM 15.00 uur, Stadhuis Middelburg IEDEREEN WELKOM

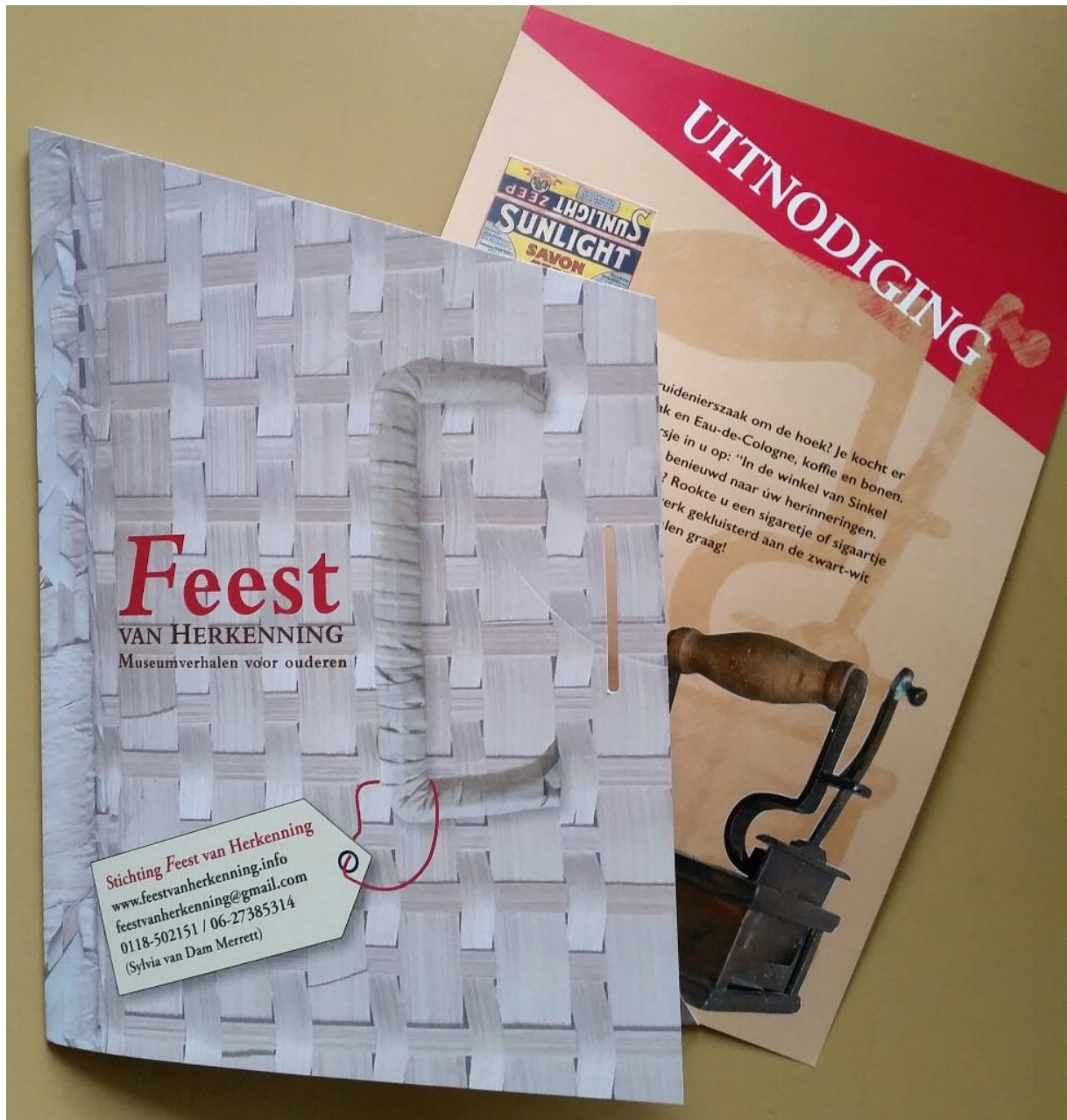
VAN HET BESTUUR

Een tijdje geleden is ons project *Eike dag een Feestje* (EDEF) gestart, bedoeld voor thuiswonende ouderen met beginnende dementie. Na een aantal pilotbijeenkomsten, blijkt dat het lastig is om deze doelgroep direct te benaderen omdat mensen met beginnende dementie daar begrijpelijk liever niet voor uitkomen of daar niet makkelijk op aan te spreken zijn. Binnen de activiteiten die zijn ontplooid vanuit de werkgroep MIM, waarbij kwetsbare ouderen veelal met een maatje of verzorger worden uitgenodigd voor onze herinneringssessies, bereiken we deze doelgroep wel. Naar aanleiding van deze bevindingen zullen wij een tussenrapportage opstellen voor het Oranjefonds, dat EDEF ondersteunt, en kijken hoe we hiermee verder gaan. We houden u op de hoogte.

Het bestuur

43

Bijlage 4
Nieuwe folder

AANZET TOT COMMUNICATIEPLAN⁵

Stichting Feest van Herkenning

Oktober 2018 – Hanneke de Vroe

1. Inleiding

Dit document is bedoeld als praatstuk voor het bestuur van Stichting Feest van Herkenning. Het betreft een inventarisatie van communicatie-vraagstukken met mogelijke follow up. De opmerkingen van een eerste brainstormsessie met het bestuur zijn hierin aangegeven, maar dienen nog verder te worden uitgewerkt.

2. Analyse

Stichting Feest van Herkenning bestaat sinds 2014 en heeft gedurende die periode een grote ontwikkeling doorgemaakt. Van lokaal initiatief tot Zeeuws-breed succes: de stichting is uitgegroeid tot een veelomvattende (vrijwilligers)organisatie. Deze groei heeft ook gevolgen voor de aard en frequentie van de communicatie-uitingen, zowel intern (informereren van ruim 100 vrijwilligers) als extern (aansluiting bij nieuwe doelgroepen, uitbreiding van activiteiten en verbreding samenwerking met diverse organisaties).

Een aantal belangrijke ontwikkelingen:

- Zeeuws-brede implementatie dankzij samenwerking met 13 Zeeuwse musea
- Verzelfstandiging tot stichting na impulsinvestering Fonds Sluyterman van Loo / St RCOAK
- Implementatie van nieuwe activiteit 'Feest van Muziek', met eigen naamvoering
- Ontwikkeling van pilot 'Elke dag een feestje'
- Deelname aan onderzoeksproject 'Meedoen is Meetellen' (MIM) i.s.m. VU Medisch Centrum
- Voortvloeiend uit MIM: uitbreiding doelgroep (van specifiek mensen met dementie naar *tevens* kwetsbare ouderen in het algemeen)
- Groeiend aantal samenwerkingspartners
- Groeiend aantal vrijwilligers + noodzaak tot werving van meer vrijwilligers ter ondersteuning van uitbreiding activiteiten

Omschrijving van de stichting, zoals opgenomen in de meest recente algemene folder:

⁵ De aanzet tot communicatieplan is aan het bestuur van FvH overgedragen voor verdere discussie en besluitvorming.

Stichting Feest van Herkenning organiseert bijeenkomsten waarbij het delen van herinneringen centraal staat. Dit gebeurt aan de hand van themakoffers: verzamelingen van attributen, veelal afkomstig uit Zeeuwse musea, die verwijzen naar een bepaald thema of tijdsperiode. Vrijwilligers presenteren de voorwerpen en gaan met de aanwezigen hierover in gesprek bij een gezellig kopje koffie of thee. Onder de naam 'Feest van Muziek' worden ook muziek- en zangbijeenkomsten georganiseerd.

Ons doel is om onze activiteiten zo breed mogelijk in te zetten in de hele provincie Zeeland.

Opmerking bestuur:

De activiteit 'Feest van Muziek' kent een eigen karakter. Muziek (zingen en/of bespelen van instrument) wordt hierbij ingezet als een specifiek communicatiemiddel. Waar het niet meer lukt om via woorden met iemand in contact te komen, kan samen muziek maken een opening bieden. Dit specifieke element zou beter in de externe communicatie tot zijn recht moeten komen. Het delen van herinneringen is bij deze activiteit geen kerndoel.

De boodschap die stichting FvH uitdraagt, is een sympathieke. De stichting kan op veel goodwill rekenen. De combinatie van cultureel erfgoed met een welzijnsactiviteit is een goede match die ook effectieve aanknopingspunten biedt voor externe communicatie.

Om als vrijwilligersorganisatie succesvol Zeeuws-breed te opereren, is een prestatie waar de organisatie trots op kan zijn (en wat ook uitgedragen mag worden). In de provincie Zeeland bestaan veel verschillen tussen de regio's. Daarbij komt dat overheidsbeleid ten aanzien van zorg en welzijn onder gemeentelijke verantwoordelijkheid valt. Aangezien Zeeland 13 gemeentes telt met ieder een eigen visie op zorg en welzijn, is interregionaal communiceren en samenwerken een tijdrovende aangelegenheid.

In vijf jaar tijd heeft de stichting een goede naam opgebouwd m.b.t. de oorspronkelijke activiteit: herinneringssessies voor mensen met beginnende dementie, in principe aangeboden in zorginstellingen in aanwezigheid van een activiteitenbegeleider (reminiscentie activiteit). Dit geldt evenzo voor de activiteiten van Feest van Muziek.

Nu op basis van positieve pilots de doelgroep breder aan het worden is (kwetsbare ouderen in het algemeen) en de activiteiten ook op andersoortige locaties worden aangeboden, vergt dit een aanpassing van de communicatieboodschap en -strategie. Was het voorheen voldoende om met de zorginstelling afspraken te maken voor een kofferpresentatie, nu kan ook rechtstreeks met deelnemers worden gecommuniceerd. Dit geeft een extra dimensie, omdat ouderen niet zomaar op hun 'kwetsbaarheid' kunnen of moeten worden aangesproken. Ook is gebleken dat ouderen *zonder* dementie afhoudend kunnen reageren op de activiteit omdat zij niet met dementie willen worden geassocieerd.

M.b.t. communicatie valt verder op:

- **Naamvoering:**

De naam van de stichting is 'Feest van Herkenning'. Deze naam is passend bij het uiteindelijke effect dat met de activiteiten van de stichting wordt beoogd (het is een feest om positieve herinneringen aan vroeger op te halen). Maar zonder nadere

toelichting is voor een buitenstaander niet in één keer duidelijk wat de hoofdactiviteit van de organisatie is.

De naam van de stichting wordt ook gebruikt voor de activiteit zelf. 'Feest van Herkenning' is de naam die wordt gehanteerd voor de presentaties van de themakoffers. Dit kan soms tot verwarring leiden, vooral ook omdat voor de muzikale activiteiten is gekozen voor de zelfstandige naamvoering 'Feest van Muziek'. Feest van Muziek heeft een eigen website, eigen mailadres, eigen facebookpagina, eigen folders en een eigen ambassadeur maar valt ook onder Stichting Feest van Herkenning. Om meer eenheid / helderheid te creëren in externe communicatie, is vooralsnog een aanzet gemaakt tot het samenvoegen van de websites tot één.

Opmerking bestuur:

Het bestuur geeft, mede gezien de specifieke kenmerken van beide activiteiten, de voorkeur aan een gescheiden communicatielijn voor Feest van Herkenning en Feest van Muziek. Dit moet met name voor Feest van Muziek een betere aansluiting met de doelgroep en met de te werven vrijwilligers creëren. In feite voert de organisatie hiermee een twee merken strategie.

- *Lange termijn versus ad hoc:*

De organisatie ontvangt geen structurele subsidie, maar weet voor deelprojecten op zeer effectieve wijze fondsen te enthousiasmeren. Een lange termijn strategie kan echter (vooralsnog) niet worden ontwikkeld, wat ook tot uiting komt in de communicatie activiteiten. Deze zijn veelal ad hoc. Dit komt ook doordat communicatieactiviteiten gewoonlijk als extra taak worden uitgevoerd door het bestuur. Gezien de groei van de organisatie en de noodzaak om meer vrijwilligers te werven, kan het nuttig zijn een aparte (deeltijd) medewerker communicatie aan te trekken zodat communicatie een meer strategische, ondersteunende functie kan vervullen.

Opmerking bestuur:

Om eenheid in de organisatie te handhaven, geeft het bestuur er de voorkeur aan om alle aan de organisatie verbonden taken op vrijwillige basis te blijven vervullen.

- *Uitkomsten van de werkgroep MIM:*

Tijdens de gesubsidieerde onderzoeksperiode van de werkgroep MIM konden activiteiten voor de nieuw beoogde doelgroep, gratis worden aangeboden. De activiteiten die worden aangeboden aan de oorspronkelijke doelgroep (in zorginstellingen), zijn niet gratis. Nu MIM ten einde is, zal voor alle activiteiten toegang moeten worden betaald en dient dit helder te worden gecommuniceerd.

Binnen werkgroep MIM zijn nieuwe communicatiemiddelen ontwikkeld, waaronder een aangepaste nieuwsbrief voor vrijwilligers (regelmatige frequentie, ook berichten 'van de vloer', aangepaste vormgeving), een algemene insteekfolder die ruimte biedt voor toekomstige/flexibele aanvullingen, visitekaartjes voor medewerkers en de pilotkrant 'Zeeuws Weerzien', bedoeld voor alle oudere inwoners van Zeeland. Deze middelen moeten worden geëvalueerd op effectiviteit en kunnen een vervolg krijgen.

De werkgroep MIM heeft een vrijwilliger aangetrokken die specifiek mee heeft gedacht over hoe de beoogde nieuwe doelgroepen bereikt zouden kunnen worden. Het feit dat in de werkgroep veel informatie 'van de vloer' werd gedeeld, bood goede aanknopingspunten voor het uitwerken van communicatieactiviteiten. In die zin zou een vervolg van de werkgroep MIM (wellicht aangevuld met nieuwe leden) voordelen kunnen bieden, bijv. door als klankbordgroep te blijven functioneren.

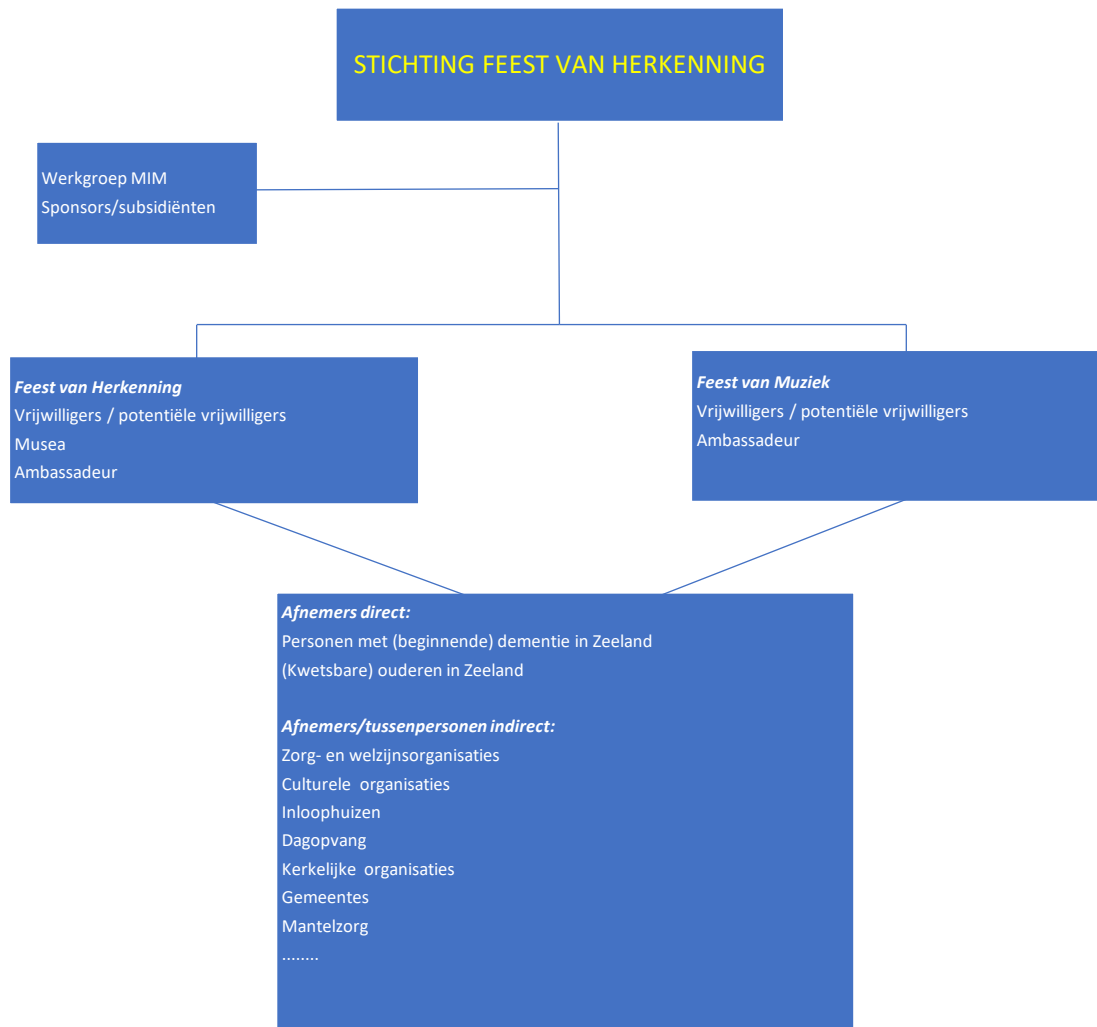
- *Beperkingen/randvoorwaarden:*

De doelgroep 'personen met dementie' maakt het om privacy redenen lastig om externe personen uit te nodigen bij een activiteit. Ook kan beeldmateriaal maar mondjesmaat worden gebruikt voor externe (PR) doeleinden. Dit is jammer, omdat juist de activiteit zelf enthousiaste reacties oproept en de naam 'feest van herkenning' perfect onderbouwt. De promotiefilm die wordt gemaakt t.b.v. de eindconferentie MIM, kan hierbij van nut zijn.

Doordat de stichting geen eigen vestigingslocatie heeft, bemoeilijkt dit soms de communicatie (bijv. bij werving vrijwilligers: men kan niet zomaar vrijblijvend ergens binnenlopen voor informatie). De aansluiting bij (13) musea biedt hier kansen: deze zijn verspreid over de gehele provincie en hebben vaak een museumcafé waar een informatiebijeenkomst plaats kan vinden.

Lokale gewoontes spelen een rol bij de activiteiten. Vrijwilligers worden dan ook per regio geworven opdat zij het lokale dialect spreken en kennis hebben van lokale geschiedenis. Maar ook in de communicatie moet hiermee rekening worden gehouden (belangrijk om juiste mediacontacten in te kunnen zetten om specifieke delen van Zeeland te kunnen bereiken, lokale bevolking aanspreken op beleving in hun eigen omgeving).

In- en externe partijen in kaart gebracht

NB: de pilot 'Elke dag een feestje' is in dit overzicht achterwege gelaten omdat niet zeker is dat deze activiteit met aparte naamvoering door zal gaan.

3. Communicatiestrategie

De actuele ontwikkelingen die de organisatie doormaakt, hebben voornamelijk te maken met een veranderingsproces, in gang gezet door de activiteiten van de werkgroep MIM. Maar ook andere initiatieven spelen mee zoals de bevindingen vanuit de pilot Elke Dag een Feestje. Daarnaast is er dringend behoefte aan extra, geschikte vrijwilligers, met name in specifieke regio's en voor Feest van Muziek.

Interne communicatie is hierbij vanzelfsprekend van groot belang en verdient prioriteit. Daarbij is het zaak dat het bestuur zich nadrukkelijk uitspreekt over de voortgang die de stichting voor ogen heeft. In welke mate wordt ingezet op de in gang gezette uitbreiding van doelgroepen? In hoeverre wil de stichting geboden kansen aangrijpen om activiteiten uit te breiden? Wat zijn de consequenties daarvan voor de vrijwilligers?

Communicatie kan hierbij een belangrijk hulpmiddel zijn. Structureel ingezet, kan het voor de lange termijn winst opleveren op het gebied van:

- Werving vrijwilligers (prioriteit)
- Fondsenwerving
- Bestendigen naamsbekendheid in gehele provincie
- Bereiken (nieuwe) doelgroepen en (nieuwe) locaties / samenwerkingspartners

Een eerste hulpmiddel daarbij kan zijn om de kernboodschap van de stichting zo eenvoudig mogelijk te houden. Alle activiteiten zijn terug te brengen op één gemene deler: het delen van herinneringen. Dit geldt zowel voor kofferpresentaties als muziekbijeenkomsten, voor ouderen met en zonder dementie, voor mensen in zorginstellingen en voor mensen die zelfstandig wonen etc. Ook een verdere ontwikkeling van de huisstijl kan daarbij helpen, gericht op eenheid in vormgeving van communicatiemiddelen.

Opmerking bestuur:

In de communicatie dient rekening te worden gehouden met het onderscheid tussen de activiteiten Feest van Herkenning en Feest van Muziek (zie ook bij punt 2). Daarnaast zou communicatie op korte termijn moeten worden ingezet om de tot nu toe bereikte resultaten te helpen consolideren. De snelle groei van het aantal vrijwilligers in de recente periode, vraagt om een extra focus op interne communicatie.

Het inschakelen van een parttime professionele communicatiemedewerker (waarbij de meerwaarde zit in het kunnen leveren van continuïteit in de communicatie uitingen en het onderhouden van een up to date netwerk) zou het bestuur kunnen ontlasten. Het risico is immers dat na het opheffen van de werkgroep MIM en het wegvallen van de betrokken vrijwillige communicatiemedewerker, de verantwoordelijkheid voor communicatie weer bij één en hetzelfde bestuurslid komt te liggen die al genoeg uitvoerende taken op het bord heeft liggen. Dit is een strategische keuze door het bestuur te maken.

Opmerking bestuur:

Het bestuur geeft er de voorkeur aan om een aantal extra medewerkers te werven die op vrijwillige basis hun specifieke (professionele) kennis willen inzetten, bijvoorbeeld op gebied van communicatie. Communicatietaken kunnen ook worden verdeeld onder meerdere vrijwilligers, om het bestuur in de toekomst te ontlasten.

4. Communicatiemiddelen en communicatieboodschappen

De organisatie maakt voor externe communicatie gebruik van een eigen website, diverse mailadressen, twee facebookpagina's, een twitteraccount voor Feest van Muziek, folders en nieuwsberichten via media. Intern wordt gecommuniceerd per email, vrijwilligersbijeenkomsten en een nieuwsbrief voor vrijwilligers. Een extra middel kan de pilotkrant 'Zeeuws Weerzien' zijn. Hiervoor is een separaat projectplan opgesteld.

Belangrijk is om goede *keuzes te maken*: welk middel past het beste bij de doelgroep en de uit te dragen boodschap. Ook timing is daarbij belangrijk.

Voorbeeld:

Bij de verzelfstandiging van de stichting in 2014 heeft een persbericht in regionale kranten voor een grote hoeveelheid vrijwilligers gezorgd. Belangrijke succesfactor hierbij: het project was nieuw (wekt dus interesse) en werd gebracht als link tussen museum en welzijnsactiviteit (komt sympathiek over).

Een half jaar geleden leverde eenzelfde persbericht amper resultaat op, zelfs nadat ook Omroep Zeeland hier aandacht aan had besteed. De hoeveelheid werk die hier in is gestoken, woog niet op tegen het resultaat. De vraag is dus hoe potentiële vrijwilligers *op dit moment* het beste kunnen worden benaderd. Het eigen netwerk van de vrijwilligers zou daarbij van dienst kunnen zijn (=> eigen vrijwilligers hiertoe motiveren, wellicht door een leuk instrument aan te dragen zoals uitnodiging voor een herinneringsbijeenkomst met aantrekkelijk optreden van bijv. Zeeuwse troubadour over thema herinneringen ophalen). Of een oproep in de nieuwe, eigen krant Zeeuws Weerzien, waarbij de artikelen in de krant kunnen enthousiasmeren om betrokken te raken bij de stichting. Of het creëren van een vast contactpunt in bijv. de 13 deelnemende musea, waar mensen vrijblijvend informatie kunnen inwinnen over de stichting.

Met andere woorden: het is noodzakelijk om goed na te denken over de wijze waarop de doelgroep het beste kan worden benaderd. Dat kan per gelegenheid anders zijn en vergt tijd om goed te plannen. Ook is het goed hierbij een concreet doel te stellen, dat na afloop meetbaar is. Wat willen we ermee bereiken? Soms is een eenvoudige oplossing net zo goed.

DOEL INTERNE COMMUNICATIE:

- informatie over nieuwe ontwikkelingen (intern gaat voor extern)
- informatie noodzakelijk voor uitvoeren werkzaamheden (roosters/werkindeling)
- motivatie/inspiratie/kennisoverdracht (bijv. inhoud nieuwe koffers)
- binding aan stichting
- vrijwilliger is/wordt ambassadeur (bijv. voor werving nieuwe vrijwilligers, nieuwe locaties, vergroting externe bekendheid)

DOEL EXTERNE COMMUNICATIE:

- vergroting / bestendiging bekendheid in heel Zeeland
- aanvragen genereren voor koffer- of muziekpresentaties
- werving nieuwe vrijwilligers
- binding ouderen in Zeeland aan de activiteiten van de stichting (ook als potentiële vrijwilligers)
- vergroten of verbeteren samenwerking met externe organisaties
- fondsenwerving c.q. –binding

Doelgroepen/middelen matrix (voorzet voor toekomstige mogelijkheden)

	Vrijwilligers	Potentiele vrijwilligers	Musea / cult.	Sponsors/subs.	Zorg- en welzijnsinst..	Overheden	Intermediairs (Zonnebloem, kerk, mantelzorg)	Ouderen in Zeeland		
Nieuwsbrief intern	x									
Nieuwsbrief extern			x	x	x		x			
Interne bijeenkomsten	x		x							
Persoonlijk contact		x		x	x	x	x			
Fotoboek met verjaardagen	x									
Presentatie op locatie		x			x		x			
Informatieve stand in museum als fysieke ontmoetingsruimte		x			x		x	x		
Visitekaartjes		x	x	x	x	x	x			
Folders		x		x	x	x	x			
Internetsite	x	x	x	x	x	x	x	x		
Facebook / twitter	x	x	x	x	x	x	x	x		
Persberichten		x			x	x	x	x		
Ingezonden artikel in extern medium		x			x		x			
Presentatie op beurzen		x		x						
Netwerken bij informatieve bijeenkomsten		x	x	x	x	x	x			
Presentatie bij/aan nieuwe bewoners in een gemeente								x		
Film (FvM + FvH)		x		x	x		x			
Herinneringskrant								x		
Inzet ambassadeur	x	x	x	x	x	x	x	x		

5. Kosten

Met betrekking tot de genoemde voorstellen in dit plan, kan een planning met kostenbegroting worden opgesteld voor:

- aanvulling of aanpassing communicatiemiddelen
- vervolg herinneringskrant Zeeuws Weerzien (hiervoor is een separaat projectplan gemaakt)

6. Evaluatie

Belangrijk blijft om met enige regelmaat de beoogde effecten van communicatie activiteiten in /met het bestuur te bespreken. Communicatie is geen doel op zich, maar volgt en ondersteunt de doelstellingen van de organisatie.

Einde van de Bijlage 5

‘Zeeuws Weerzien’: een prachtig initiatief

Geplaatst op 20 augustus 2018 door Jan van Damme

Herinneringskrant is een prachtig initiatief

door Ab van der Sluis

MIDDELBURG – Een prachtig initiatief. Gedeputeerde Harry van der Maas had vandaag lovende woorden voor ‘Zeeuws Weerzien’, een krant vol oude anekdotes en herinneringen. Krantenjongen Loek Barendregt uit Veere overhandigde hem het eerste exemplaar (*foto Ab van der Sluis*). De krant wordt in een oplage van 50.000 stuks verspreid via musea, huisartsen, ziekenhuizen en zorginstellingen.

Het idee van een herinneringskrant komt van de Stichting Feest van Herkenning. Sinds media aandacht hebben besteed aan Zeeuws Weerzien, stromen de reacties binnen bij Hanneke de Vroe van de stichting. „Mensen willen helpen met de verspreiding van de krant, ze vragen hoe de krant op de afdeling van hun verzorgingshuis komt en anderen willen beeld en verhalen beschikbaar stellen. Dat is ook de bedoeling van de krant. De verhalen moeten leiden tot nieuwe verhalen en het delen van herinneringen.”

Gedeputeerde Van der Maas prees het initiatief. „In een krant”, zei hij, „lees je over dingen die om je heen gebeuren, maar ook over zaken en gebeurtenissen die ver weg gebeuren.” Van der Maas zou het prachtig vinden als de herinneringskrant veel wordt doorgegeven.

Bijlage 7

'Zeeuws Weerzien': verslag bijeenkomst Feest van Herkenning in het Fruitteeltmuseum Kapelle op maandag 17 september 2018

Aanwezig 16 personen. Corrie en Trijnie komen met de koffer "Fruitteelt". T/m het voorstellingsrondje was ook mevr. Saskia Vahlenkamp aanwezig, zij is bedrijfsleider van het museum in Goes en Kapelle..

We hoorden dat 2 personen niet zouden komen, dus hadden wij een leuk kleiner rondje opgesteld. Het begin was wat warrig omdat de lijst niet helemaal bleek te kloppen.; de familie Harthoorn uit Kapelle had zich opgegeven voor 3 personen, kwam uiteindelijk met 2 maar stond niet op de lijst. Diny de Krijger kwam met 3, stond met 2 op de lijst. Maar met een groep lachende mensen die inschikte als het moest en weer uitwaaierde als het kon, kwam het natuurlijk helemaal goed. We werden gastvrij ontvangen in het Fruitteeltmuseum en de vrijwilligers zorgden voor koffie, thee en gebak.

De aanwezigen werden hartelijk welkom en meteen kwam de eerste prangende vraag naar voren. Een mevrouw stelde dat ze het allemaal niet precies begreep, wat was de bedoeling enz. Ik heb uitgelegd over het ontstaan van het Feest van Herkenning, dat vrijwilligers twee aan twee naar de diverse instellingen gaan en dat het Fruitteeltmuseum behalve de "koffer" ook drie vrijwilligers heeft geleverd. Dat uit het Feest van Herkenning het project MIM is ontstaan: meedoen is meetellen. Wij proberen ouderen uit huis te krijgen; wat is leuker dan samen herinneringen op te halen. Vandaag zijn wij hier in het pas vernieuwde Fruitteeltmuseum en hopen samen met u een gezellige en interessante middag te hebben met onze herinneringen aan de fruitteelt. U heeft zich opgegeven, bent van huis gekomen, vandaag doet u mee dus u telt mee!

De drie gasten uit Walcheren waren speciaal naar Kapelle gekomen omdat ze dit museum nog niet gezien hadden. De musea in Walcheren kenden ze. Op de vraag of in elk museum ook de koffer van dat museum gebruikt werd, heb ik geantwoord dat dat wel de bedoeling was.

Voordat het rondje voorstellen begon, vertelde een ouder dametje dat ze een leuk, piepklein verhaaltje had over de schillenboer uit onze krant. Ze ging staan, deed het zo ontzettend leuk, dat het spijtig is dat het niet opgenomen is. Het verhaal ging dat, zoals ze zei, "Joannes van Dokus" bij een boerin kwam die nogal "dinne" was. Bij het weggaan vroeg hij nog: Miene, heb

je nog ouwe hoenders, en ja hoor, ze gooide er een paar in zijn benne en Joannes liet zijn paard aantrekken. "Ho, ho", zei Miene de boerin en ging voor het paard staan schuivend met duim en wijsvinger. "Ik heb het zelf gezien" zei mevrouw Kloosterman. Meteen kwamen de verhalen los van verschillende deelnemers die Jodokus ook hebben gekend. Daarna stelde iedereen zich voor, en bijna iedereen had wel wat met de landbouw of fruitteelt gehad vroeger. Er was zelfs een vrouw die nog volop aan het "peren trokken" is, niet meer hele dagen

zoals vroeger, maar toch 's morgens nog een paar uurtjes.

Daarna heeft Corrie het overgenomen: vertelde over het ontstaan en ook dat was alweer herkenning omdat velen zich de school van vroeger herinnerden. Zij haalde allerlei voorwerpen naar voren en op alle voorwerpen was veel reactie. Over het wecken of

steriliseren is heel uitgebreid gesproken. Men was het er over eens, dat boontjes en vooral erwten verschrikkelijk stonken als het mislukt was en je een paar dagen niet had gekeken. Je zag de mensen griezelen. Vaak hoorde je ook: "moeder deed dat".

Behalve met de weckketel werd er ook wel met "druppeltjes" gewerkt. Het is ons weer niet gelukt om iemand te vinden die ons kan vertellen wat in het rode doosje zit wat in de mand is, het is ook om iets te kunnen inmaken.

De twee blauwe kannen zijn altijd een topper. Met de kruik gingen ze vroeger met koude thee naar het land of de bogerd en in de kan werd melk gehaald. Een meneer moest nog verschrikkelijk lachen omdat z'n broer onderweg van de boer de gevulde melkkan flink ronddraaide en de melk bleef er prima in.

Maar toen ie thuis het kunstje nog eens wilde laten zien, brak het hengsel en de melk vloog overal heen. Ging niet goed thuis natuurlijk, maar wel zo'n verhaal wat op iedere verjaardag wordt verteld! En nu bij ons dus een flinke lach gaf, zeker als je het zo enthousiast hoort vertellen. Een deelnemer vertelde dat ze het thuis altijd hadden over nog een "kbootje" doen. Al het zo snel verteld wordt snap je het echt niet, maar bedoeld werd de veiling van Kapelle Biezeling en Omstreken.

Op de vraag hoe men het gevonden had, was iedereen zeer positief en verschillenden zeiden dat het voor herhaling vatbaar is.

We hebben appeltjes geschild met het machientje en zijn daarna nog even door het museum gegaan. De sorteermachine laten werken en "geveild". De mensen vonden het allemaal prachtig, maar je kon merken dat het genoeg was geweest.

Conclusie: het was een goede bijeenkomst, heel ontspannen, in de wandelgang hoorden nog weer dat het zo leuk geweest was. Men had toestemming gegeven om te fotograferen.

De middag was geslaagd, maar we vinden wel dat 2 uur te lang is.

Voor mezelf wil ik er nog aan toevoegen, dat zo'n middag in dialect veel toevoegt, het geeft een saamhorigheidsgevoel. Ik voel me er heel goed bij thuis, ik hoor thuis niet anders!

Trijnie

Dinsdag 18 sept: verslag bijeenkomst Museum de Bevelanden

Na een gezellige start met koffie en taart hebben we de groep in tweeën gesplitst en ging Sylvia uiteindelijk met de helft van de groep naar de benedenverdieping, met de koffer 'Winkel van Sinkel'. Twee tafels in dezelfde ruimte bleek niet haalbaar; de zaal was ingericht met voornamelijk harde materialen, waardoor alle geluiden erg weerkaatsten. Ouderen kunnen in een roezemoes van veel geluiden vaak niet goed meer 'filteren', en verstaan de spreker dan niet goed. Zo blijkt maar weer dat er veel factoren zijn waar je rekening mee moet houden! De groep die boven bleef met de koffer Huiselijk Leven bestond uit 9 mensen, variërend in leeftijd van 65 tot 92 jaar.

Een deelneemster (65 jaar) had van de bon voor de bijeenkomst en delen van de herinneringskrant een prachtige collage gemaakt, die ze aan haar vriendin (74 jaar) gegeven had als verjaardagscadeautje. Ze kwamen dus gezellig samen.

De oudste deelnemer was een meneer van 92 jaar. Hij vertelde dat zijn vrouw enkele jaren geleden was overleden en dat hij al haar spulletjes nog bewaard had. Hij nodigde ons uit om eens langs te komen als we nog op zoek waren naar voorwerpen voor in de koffers. Toen ik de oude koffiemolen tevoorschijn haalde, vroeg hij me om eens voor te doen hoe ik die zou gebruiken. Iedereen riep meteen: 'tussen je benen klemmen!' dus dat deed ik braaf. Toen zei hij: "Maar als je het zo doet, gaat het fout, hoor!" Vervolgens werd mij uitgebreid uitgelegd dat je dan wel de molen zó moest vastklemmen dat je het vakje waar de gemalen koffie in valt, met je benen dichthoudt. Anders kan dat open schieten en dan kan je de koffie van de grond vegen!

Dat de inhoud van de koffer geschikt is voor verschillende leeftijden bleek wel toen de jongste deelnemers vertelden dat ze zo'n oude hand-koffiemolen nooit in gebruik hadden gezien, maar wel een van de eerste elektrische koffiemolens... die ik vervolgens uit de koffer kon toveren.

Twee deelnemers waren moeder en dochter. Dat was mooi om te zien; de moeder was niet iemand die uit zichzelf het woord nam, maar haar dochter hielp haar door soms even te zeggen: O, maar daar weet jij ook nog wel een mooi verhaal over, hé mam?

De krulspelden leverden een mooi verhaal op van een van de andere deelnemers, die vertelde dat je met zo'n hoofd vol krulspelden een hoofddoek omdeed en dan daarmee ging slapen! Als ze erg strak zaten, staken de pennen gemeen in je hoofd en had je geen prettige nacht. Toen zij nog klein was, draaide haar moeder papillotten (lapjes stof) in haar haar. Die waren zacht, daar kon je goed mee slapen en had je de dag daarna prachtige pijpenkrullen.

De tijd vloog voorbij, bij ieder voorwerp herinnerden de deelnemers zich allerlei verhalen. Dat maakt deze bijeenkomsten erg leuk; deze mensen kunnen hun herinneringen vaak nog heel goed verwoorden en raken soms tussendoor even in gesprek met hun buurvrouw of buurman aan tafel. Dat maakt het wat minder overzichtelijk en soms moet je goed opletten dat iedereen aan bod komt, maar het plezier is er niet minder om!

Een van de deelnemers zei vaak: "Dat was vroeger allemaal heel gewoon, daar dacht je niet over na, dat wás gewoon zo." Ik wist daardoor niet zeker of ze de middag wel leuk gevonden had maar na afloop verzekerde ze me dat ze het een geweldige middag had gevonden en dat ze zéker nog eens zou komen als zoiets nog een keer georganiseerd werd.

Alles bij elkaar was het een zeer geslaagde middag.

[Anja]

Einde van de Bijlage 7

Bijlage 8

Beste deelnemer,

Deze korte vragenlijst heeft als doel om een beeld te krijgen in hoe mensen keuzes maken voor het vrijwilligerswerk. Mocht U geïnteresseerd zijn in onze bevindingen geeft u dit alstublieft door aan onze contactpersoon. We gaan graag met U in gesprek. Alvast hartelijk dank voor uw medewerking.

1. Rond alstublieft de volgende zinnen af:

Mijn persoonlijke drijfveren om vrijwilligerswerk te doen zijn...

Ik wil kwetsbare en eenzame (oudere) mensen in mijn omgeving betrekken bij het vrijwilligerswerk dat ik doe. Hiervoor zal ik...

2. Kunt u kwetsbaarheid in uw eigen woorden beschrijven? U kunt ook 2-3- begrippen noemen die u met kwetsbaarheid associeert.

3. Speelt vrijwilligerswerk een rol in de mate waarin iemand zich kwetsbaar kan voelen? Kunt u een voorbeeld hiervan geven?

4. Uw leeftijd _____ Uw bent een vrouw/ een man

5. Het invullen van de volgende persoonlijke gegevens is vrijblijvend: uw naam / emailadres / telefoonnummer

Bijlage 9

Opleiding vrijwilligers

Versie oktober 2018, door Sylvia van Dam Merrett en Alice Beernink.

1. Ontwikkelingen het afgelopen jaar

Begin 2018 leidden 53 vrijwilligers reminiscentie- en zangbijeenkomsten.

Om diverse redenen zijn er in de loop van het jaar 8 vrijwilligers van FvM gestopt.

Begin oktober 2018 telt de vereniging 103 vrijwilligers, waarvan 5 bestuurders.

De verdubbeling van het aantal vrijwilligers heeft als gevolg dat er veel aandacht is besteed aan verbetering van de opleiding van vrijwilligers.

2. Opleiding nieuwe vrijwilligers

1.1. Procedure

- Intake gesprek door de projectleider FvM of FvH.
- Kandidaten worden gestimuleerd om één of meerdere keren mee te lopen als observator om een indruk te krijgen. Dit gebeurt in overleg met de regio coördinator. Er kan maar één extra persoon aanwezig zijn op een bijeenkomst.
- Training: de training bestaat uit algemene informatie over omgaan met mensen met dementie, en een specifieke op maat gemaakte training voor de vrijwilligers FvH en FvM. Deze training is verplicht.
- Inwerken FvH: na het volgen van de training, wordt de nieuwe vrijwilliger opgenomen in het regioteam en wordt 1 - 2 keer ingeroosterd als 'nummer 2', daarna 1 – 2 keer als 'nummer 1'. Deze laatste bijeenkomsten leidt de nieuwe vrijwilliger samen met een ervaren vrijwilliger. De ervaren vrijwilliger coacht de nieuwe en voert na afloop een evaluatiegesprek. De regio coördinator informeert bij de begeleidende vrijwilliger hoe de nieuwe vrijwilliger het heeft gedaan.
Na het volgen van dit traject, heeft de regio coördinator een evaluatiegesprek met de nieuwe vrijwilliger. Deze kan vertellen waar hij/zij tegenaan loopt of behoefte aan heeft en gezamenlijk wordt besloten of de nieuwe vrijwilliger in het team past. Eventueel wordt een andere taak voor de nieuwe vrijwilliger gezocht.
- Inwerken FvM: na het volgen van de training wordt er een collega gezocht om samen een duo mee te vormen en worden zij gekoppeld aan een vaste locatie. Er wordt een eerste kennismakingsafspraken gemaakt om de muziekvraag te inventariseren daarna maken de vrijwilligers in overleg met de locatie vervolgsafspraken, deze worden doorgegeven aan de projectleider. Na de eerste bijeenkomst is een evaluatie met de projectleider en zullen eventuele aandachtspunten besproken worden.

1.2. Training (1/2 dag)

A. Algemene theoretische kennis (FvH en FvM)

- Inleiding: film over Henry (6:30 min.) www.wimp.com/an-old-mans-reaction-to-hearing-his-music/
- Verschillende vormen van dementie(kort)
- Omgaan met mensen met dementie
- Film Hanneke van der Plaats (eerste deel, 4 min.)
www.youtube.com/watch?v=JWAH3YNe8-o&feature=youtubt.be

Dit gedeelte wordt interactief gegeven aan de hand van een kernachtige Power-Point presentatie die tot gesprek leidt: de meeste vrijwilligers hebben ervaringen en affiniteiten met de doelgroep.

B. Feest van Herkenning

Theorie

- Reminiscentie en doel van de activiteit

Praktijk

- Met de hele groep wordt een lijst opgesteld van voorwerpen die bv. in een 'Oranje' koffer zouden kunnen. De lijst wordt besproken: wat past er niet in? Wat zou misschien beter met een bepaalde groep werken?
- In tweetallen krijgen de vrijwilligers een koffer met een bepaald onderwerp. De voorwerpen worden bekeken en gesorteerd: wat hoort er niet bij? Wat ontbreekt? Wat kun je misschien zelf meebrengen?

Hoe zou je een logische presentatie kunnen geven?

Hoe zou je dit doen met een groep:

- a) mensen met zware dementie (denk aan het gebruik van alle zintuigen)
- b) mensen met beginnende dementie (dagopvang)
- c) een gemêleerde groep ouderen

Theorie

De theorie komt grotendeels aan de orde tijdens de praktijk opdrachten.

Aandachtspunten zijn:

- DE valkuil: niet te veel praten maar mensen laten praten!
- Het werken met de koffers in een groep van mensen met beginnende dementie
- Hoe om te gaan met mensen met gevorderde dementie binnen de groep, alle zintuigen aanspreken
- Hoe gaan we om met familieleden / mantelzorgers. Dit is een heel belangrijk onderwerp. En ook voor de toekomst als FvH ook buiten verpleeghuizen gaat sessies aanbieden.
- Hoe gaan we om met de situatie wanneer er geen personeel aanwezig is?
- Afspraken met de aanvrager (maximum aantal deelnemers, aanwezigheid van welzijnsmedewerker, enz.)
- Afspraken onderling (rooster, koffers, bevestiging van de afspraken, onderling ruilen, etc.)
- Afspraken met de stichting (vrijwilligersovereenkomst en vergoedingen)

Map

De vrijwilligers krijgen een map mee met veel informatie.

Het afgelopen jaar is maandelijks een koffer uitgelicht aan de hand van de ervaringen van de vrijwilligers. Deze handleidingen zijn aan de map toegevoegd.

B. Feest van Muziek

Theorie

Doelstelling van Feest van muziek, zingen en muziek maken in een kleinschalige omgeving (max. 10 deelnemers) waar er ruimte is voor contact met deelnemers, geen optreden of koor. De werkwijze wordt besproken en praktische zaken omtrent afspraken en plannings.

Alle vrijwilligers krijgen een informatiemap, en een USB stick met daarop liedteksten en muzikale activiteiten. Tevens krijgen zij een tas met kleine instrumenten, de mogelijkheden hiervan worden besproken, er wordt er aandacht besteed aan specifieke klankinstrumenten voor mensen met dementie een in een verder gevorderd stadium.

3. Bijscholing

Jaarlijks wordt minstens één grote vrijwilligersbijeenkomst georganiseerd. Naast het feit dat dit momenten zijn waarop men elkaar ziet en spreekt, hebben de bijeenkomsten veelal het karakter van bijscholing. De onderwerpen en werkvormen hangen af van de behoeftes van de vrijwilligers. Centraal staat het uitwisselen van ervaringen en de workshops worden zoveel mogelijk interactief gehouden.

3.1. Interactieve sessies: van elkaar leren

- Persoonlijke verhalen kwijt kunnen: persoonlijke verhalen staan centraal! Training kan een manier zijn om de behoefte persoonlijke verhalen te vertellen, kwijt te kunnen: vrijwilligers uit diverse regio's kunnen hun verhalen delen onder begeleiding van iemand, die verder de voorwaarden van de goede herinneringssessie met hen kan opsommen en bespreken (indien mogelijk, informatie van tevoren ontvangen over de groep, kleine groep, aan tafel zitten, aanwezigheid van de begeleiding of mantelzorgers enz.).
- dilemma's in het werk: iemand brengt een casus in. Onder begeleiding gaan vrijwilligers met elkaar naar een oplossing zoeken. Doel: aan het einde van de training een paar goede handvatten hebben: hoe handel je in dergelijke of gelijke situaties.
- voorwaarden voor het samenstellen van een nieuwe koffer. Dit kan op grond van een concreet voorstel van de vrijwilligers.

3.2. Creatieve vormen van het werk met mensen met dementie: onderwerpen voor vrijwilligersbijeenkomsten

- Handwerk en dementie. Er zijn in het land mensen die kunstzinnig bezig zijn om mensen met dementie te helpen. Misschien leuk om zo iemand uit te nodigen en laten zien wat er nog mogelijk is t.o.v. knutselen en dergelijke.
- Beweging en dementie; Loes van Langen (biodanza) uitnodigen
- Literatuur als bron van inspiratie voor vrijwilligers, mantelzorgers en professionals;

3.3. Bijscholingsdagen 2017/2018

- Februari 2017:
 - omgaan met dementie (Henrietta Joose, coördinator Ontmoetingscentrum Palet)
 - het werk van een MiMakker (Bep Kuzee, MiMakker bij SVRZ)
 - alle zintuigen aanspreken (Joke Corbijn,
 - suggesties voor een betere opleiding (Elena Bendien in het kader van MIM)
 - zingen en muziek maken (Alice Beernink, voor de vrijwilligers van FvM)
- September 2017:

Bezoek aan het herinneringsmuseum van Humanitas Akropolis in Rotterdam (in het kader van ons eerste jubileum).

- December 2018: de bijeenkomst zal worden besteed aan
 - van ouderenbijeenkomst tot huiskamer dementie: verschillende aanpak?
 - Zijn alle koffers voor alle doelgroepen geschikt/ hoe zorg je dat je genoeg bagage hebt?
 - Liedjes als extra bagage in de koffers
 - FvM: elkaar inspireren door het uitwisselen van ideeën

4. Leren in de praktijk

Onderstaande aanbevelingen zijn tot nu toe niet uitgevoerd, maar bestaan wel binnen de mogelijkheden.

- Een dagje meelopen in een verpleeghuis; Mensen die zelf als mantelzorgers voor hun ouders zorgen vinden het niet nodig, want ze zijn al regelmatig in het verpleeghuis geweest. Ik denk echter dat zij niet beseffen dat het niet hetzelfde is als zij door ogen van de zorgprofessional gaan kijken.
- Een levensverhaal bij iemand met beginnende dementie thuis ophalen; wellicht moeilijk te organiseren, maar wel enorm leerzaam.
- Rollenspel met uitgenodigde acteurs.